

SEURAKUNNAN TOIMINTA TURVAPAIKANHAKIJOIDEN PARISSA
NURMIJÄRVEN VASTAANOTTOKESKUKSESSA

- TYÖSKENTELYN JA YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

Sonja Sahlman, w31355

C38sos

Opinnäytetyö, kevät 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi, AMK

26.4.2017

TIIVISTELMÄ

Sahlman, Sonja. Seurakunnan toiminta turvapaikanhakijoiden parissa Nurmijärven vastaanottokeskuksessa. Työskentelyn ja yhteistyön kehittäminen. Helsinki, kevät 2017, 52 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa, miten Nurmijärven seurakunnan toiminta turvapaikanhakijoiden parissa Nurmijärven vastaanottokeskuksessa alkoi, mitä toiminta piti sisällään ja, mitä haasteita ja onnistumisia toiminnassa ja yhteistyössä vastaanottokeskuksen kanssa esiintyi. Kartoituksen kautta luotiin yhteistyön mallit vapaaehtoistyölle vastaanottokeskuksessa. Opinnäytetyön työelämän yhteistyökumppanina oli Nurmijärven evankelisluterilainen seurakunta. Opinnäytetyö liittyi myös Kirkon tutkimuskeskuksen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyössä tehtävään tutkimukseen Suomen evankelisluterilaisten seurakuntien tekemästä työstä turvapaikanhakijoiden parissa.

Opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa käytettiin kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä. Aineisto kerättiin teemahaastattelumenetelmällä. Aineiston keräämisessä käytettiin valmista puolistrukturoitua teemahaastattelurunkoa (Kirkon tutkimuskeskuksen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun), jota täydennettiin kehittämisen -osiolla. Haastateltavia seurakunnan työntekijöitä oli yhteensä neljä. He kaikki olivat työskennelleet vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijoiden parissa. Aineiston analysoinnin lähtökohtana oli luokitella ja jäsentää aineistoa teemoittain. Teoreettinen viitekehys muodostui turvapaikanhakijoiden taustatiedosta, turvapaikanhakuprosessista, vastaanottokeskuksesta ja vapaaehtoistyöstä (SPR, kirkko ja seurakunta).

Aiheena opinnäytetyö on ajankohtainen, mutta siitä löytyy vähän tutkimuksia. Opinnäytetöitä on aiheesta laadittu viimeisen vuoden aikana muutama, mutta näiden näkökulma on ollut eri. Nurmijärven seurakunnan toiminta turvapaikanhakijoiden parissa on muodostunut keräyksistä (tavara ja vaate), opetuksesta, harrastustoiminnasta, tapahtumista (mm. retket, konsertit) ja leiripäivistä. Seurakunta on organisoinut paljon toimintaa ja tapahtumia ja näin vaikuttanut myönteisesti monen turvapaikanhakijan elämään.

Toiminnan kehittämisen näkökulmasta opinnäytetyö antoi paljon tietoa. Alkuvaiheen kaoottisuus ja suunnitelmattomuus korostuivat haastateltavien vastauksissa. Kaivattiin vapaaehtoistyön koordinaattoria ja säännöllisiä palaverieita. Koordinoinnin, viestinnän ja yhteistyön tarve olivat keskeisiä kehittämisen kohteita. Näiden tarpeiden kautta luotiin kaksi mallia vapaaehtoistyölle vastaanottokeskuksessa. Mallien punaisena lankana on viestintä ja yhteistyö. Keskeiset tekijät onnistuneelle vapaaehtoistyölle vastaanottokeskuksessa ovat säännölliset kokoukset, koulutus, työnohjaus ja kiitos ja tuki vapaaehtoiselle. Näiden tekijöiden kautta luodaan edellytykset hyvälle yhteistyölle ja onnistuneelle vapaaehtoistyölle.

Asiasanat: seurakunta, vapaaehtoistyö, turvapaikanhakija, toiminta, yhteistyö

ABSTRACT

Sahlman, Sonja. The Work of Nurmijärvi Congregation with Asylum Seekers. The Development of Work and Cooperation. Helsinki, spring 2017 52 p., 2 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the development project was to examine how the work of the Nurmijärvi congregation started at the reception centre among asylum seekers, what the work contained and, what kind of challenges and success emerged. Based on the challenges and success two models of cooperation for volunteer work in a reception centre were built. The thesis was carried out in cooperation with the congregation of Nurmijärvi. In addition the thesis is connected to a study about the Finnish congregations work among asylum seekers carried out by the Research Centre of the Finnish Church and Diaconia University of Applied Sciences.

The research of this thesis was conducted by using qualitative research methodology. The material was gathered using theme interviews. The frame of the theme interview was the same used in the study made by the Research Centre of the Finnish Church and Diaconia University of Applied Sciences. It was only added with a development theme. Four workers of the Nurmijärvi congregation were interviewed. The basis of analyzing the material was to classify according to the themes. The theoretical framework is composed by background information about asylum seekers, the process of seeking asylum, the reception centre and volunteer work conducted by the church, congregation and the Finnish Red Cross.

The subject of the thesis is current but understudied. Some thesis have been made about the subject during the past year, but from a different point of view. The work of Nurmijärvi congregation among asylum seekers has included collecting (things and clothes), teaching, hobbies, events (concerts and excursions) and campdays. The congregation has been able to organize plenty of activities with little resources and thus had a positive affect on the lives of many asylum seekers. The activities have not been limited to single events.

From the point of view of development the project gave new information. The chaos and no coordination in the beginning was stated by the interviewees. A volunteer work coordinator and regular meetings were needed. The centre objects of development were coordination, communication and collaboration. The main focus of the models of volunteer work is on communication and collaboration.

Keywords: congregation, volunteer work, asylum seeker, activity, cooperation, collaboration

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TURVAPAIKANHAKIJA JA VASTAANOTTOKESKUS.....	4
2.1 Kuka on turvapaikanhakija	4
2.2 Vastaanottokeskuksen rooli turvapaikanhakuprosessissa.....	8
3. VAPAAEHTOISTYÖ	11
3.1 SPR vapaaehtoistyön toimijana.....	12
3.2 Kirkko ja seurakunta vapaaehtoistyön toimijana.....	13
4. TOTEUTUS.....	14
4.1 Tutkimusongelma	14
4.2 Kvalitatiivinen tutkimus	17
4.3 Teemahaastattelu menetelmänä ja haastateltavat	18
4.4 Aineiston keruu ja analysointi	19
5. TURVAPAIKKATYÖN ALOITUS JA TOIMINNAN SISÄLTÖ	21
5.1 Mistä kaikki alkoi	21
5.2 Toiminta vastaanottokeskuksessa.....	23
6. YHTEISTYÖN MALLI ONNISTUMISTEN JA HAASTEIDEN KAUTTA	30
6.1 Onnistumiset ja haasteet	30
6.2. Yhteistyön mallit	33
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	40
LÄHTEET	44
LIITTEET	48

1. JOHDANTO

Kesällä 2015 alkoi Suomeen saapua paljon turvapaikanhakijoita pääosin Syyriasta, Irakista ja Afganistanista, mutta myös muualta. Suuntaus jatkui syksyn 2015 ajan, kunnes kääntyi laskuun talvella. Muuttoliike vaikuttaa sekä yksilöihin että yhteiskuntaan. Vaikutukset näkyvät niin muuttajien elämässä kuin niiden, jotka jäävät kotimaahan. Lisäksi vaikutukset näkyvät myös sen maan kansalaisten elämässä, minne muuttajat saapuvat. Vaikutukset ovat kuitenkin suurimmat muuttajien elämässä. Usein kyse on pakenemisesta, turvan etsimisestä, mutta joidenkin osalta myös mahdollisuus parempaan elintasoon ratkaisee. Pakkotilanteessa psyykkiset vaikutukset ovat raskaita. Usein turvapaikanhakijat ovat kokeneet vaikeita asioita kotimaassaan (väkivaltaa, kidutusta), ja tämän lisäksi matka halki Euroopan on ollut raskas ja vaikea. Saapuminen perille ja elämä vastaanottokeskuksessa voi olla kaikkea muuta kuin sitä, mitä odotettiin. Pitkä turvapaikanhakuprosessi ja epävarmuus tulevaisuudesta rasittavat henkistä jaksamista. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 13 ja Opas maahanmuuttajien parissa toimiville i.a.)

Suomi ei ole perinteisesti ollut maahanmuuton kohdamaa. Suomessa on 2000-luvulla vahvistunut maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuva liikehdintä. Puolueista Perussuomalaiset ovat ottaneet maahanmuuttovastaisuuden omakseen. (Saukkonen 2013, 86, 89.)

Suomessa kasvaneet turvapaikanhakijamäärät johtivat lukuisten uusien vastaanottokeskusten perustamiseen. Suomeen saapui vuoden 2015 aikana 32 476 turvapaikanhakijaa. Vertailun vuoksi vuonna 2014 hakijoiden määrä oli vain 3651. (Sisäministeriö. Maahanmuutto. Turvapaikanhakijat. i.a.)

Yksi näistä syksyllä perustetuista vastaanottokeskuksista oli Suomen Punaisen Ristin Nurmijärven vastaanottokeskus. Vastaanottokeskus sijaitsi Nurmijärven Röykän kylässä Sääksjärven rannalla vanhan Röykän sairaalan tiloissa. Vastaanottokeskus majoitti huhtikuussa 2016 noin 180 turvapaikanhakijaa.

Luvussa oli mukana niin perheitä kuin yksin tulleita aikuisia. Lisäksi vastaanottokeskuksessa oli myös yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkoti, jonka toiminta kuitenkin lakkautettiin toukokuun loppuun mennessä. Opinnäytetyön tekemisen aikana myös koko Nurmijärven vastaanottokeskus lakkautettiin. Vastaanottokeskus lakkautettiin marraskuussa 2016. Lakkauttaminen kuvastaa nykyistä laskevaa suuntausta turvapaikanhakijoiden määrässä. Lakkautettavia keskuksia on paljon. Tarve ohjaa keskusten perustamisia ja lakkautuksia. (Turvapaikanhakijat lähtevät Röykästä – Nurmijärven ainut vastaanottokeskus suljetaan i.a.) Tieto lakkautuksesta heijastui myös opinnäytetyöprosessiin ja vaikutti omalta osaltaan aineistonkeruuvaiheessa.

Eräs merkittävimmistä kansalaistoimintaan ja vapaaehtoistyöhön perustuvista palveluiden tuottajista on Suomen Punainen Risti (SPR). Punainen Risti auttaa ihmisiä puolueettomasti ja tasapuolisesti monenlaisessa avuntarpeessa. Toinen merkittävä toimija turvapaikanhakijoiden parissa on evankelisluterilainen kirkko ja sen paikalliset seurakunnat.

Vapaaehtoistyön rooli vastaanottokeskuksen toiminnassa ja erityisesti turvapaikanhakijan arjen tukemisessa on merkittävä, vaikka varsinaista vastaanottokeskustyötä tehdäänkin palkatulla työvoimalla. Turvapaikanhakijat eivät kuulu kotouttamislain piiriin (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386), jota sovelletaan ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettuun oleskeluluvan saaneeseen henkilöön, vaan heille tarjotaan vain arjesta selviytymisen ja ihmisarvoisen elämän kannalta tarvittavat vastaanottopalvelut.

Aloitin itse syksyllä 2015 aluksi SPR:n vapaaehtoistyöntekijänä Nurmijärven vastaanottokeskuksessa. Myöhemmin työskentelin pakolaisohjaajana keskuksessa. Helmikuussa 2016 aloitin sosiaaliohjaajana keskuksessa ja jatkoin tässä työssä heinäkuuhun 2016. Tämän jälkeen olen jatkanut sosiaaliohjaajana Hyvinkään Metsätähden vastaanottokeskuksessa. Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Nurmijärven seurakunnan kanssa. Opinnäytetyöni liittyy myös Kirkon tutkimuskeskuksen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyössä tehtävään tutkimukseen Suomen evankelisluterilaisten seurakuntien tekemästä

työstä turvapaikanhakijoiden parissa. Tutkimuksen avulla etsitään tietoa siitä, miten seurakunnat ovat reagoineet turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun ja miten toiminta on vaikuttanut seurakunnan toimintakäytäntöihin. Tutkimusprojektissa tutkijalehtoreiden Hanna Niemen ja Ulla Siirron lisäksi on mukana joukko Diakin eri alojen opiskelijoita eri puolelta Suomea.

Tarkastelen opinnäytetyössä Nurmijärven seurakunnan tekemää vapaaehtoistyötä Nurmijärven vastaanottokeskuksessa. Opinnäytetyössä on kehittämisen näkökulma. Törmään työssäni päivittäin turvapaikanhakijoiden tarpeisiin esim. kotouttamiseen liittyviin, joihin heillä ei ole lakisääteistä oikeutta. Vapaaehtoisten rooli on vastaanottokeskustoiminnassa ollut merkittävä, mutta siihen on myös liittynyt haasteita. Tästä selkeästä asiakkaiden ja vapaaehtoisten tarpeesta syntyi idea opinnäytetyöhön; miten kehittää edelleen vapaaehtoistyötä niin, että vastaisimme paremmin turvapaikanhakijoiden ja vapaaehtoisten tarpeisiin. Vaikka Nurmijärven vastaanottokeskus lakkautettiin opinnäytetyön prosessin aikana, uskon, että opinnäytetyön tuloksista on hyötyä muille vastaanottokeskuksille ja sen tulokset ovat yleistettävissä. Vastaanottokeskuksissa ollaan samojen haasteiden edessä.

Opinnäytetyö on laadullinen ja tavoitteena on saada kokemuseräistä tietoa teemahaastattelujen avulla. Haastattelen seurakunnan vapaaehtoistoimijoita/työntekijöitä. Tavoitteena on kartoittaa kaikki keskuksessa tällä hetkellä tehtävä seurakunnan vapaaehtoistyö, kehittää tätä ja luoda työskentelylle mallit. Lähdän liikkeelle tarkastelemalla keskeisiä käsitteitä; turvapaikanhakija, vastaanottokeskus ja vapaaehtoistyö (SPR ja seurakunnat). Nämä luovat perustan opinnäytetyölle. Käsitteiden jälkeen jatkan toteutuksen kuvauksella. Kuvailen ja rajaan tutkimusongelman sekä tutkimusmenetelmän (teemahaastattelu ja aineiston analysointi). Opinnäytetyön empiirinen osuus ja analysointi jakautuvat kahteen osa-alueeseen: 1. Turvapaikkatyön aloitus ja toiminnan sisältö ja 2. Yhteistyön malli onnistumisten ja haasteiden kautta. Edeltävässä kartoitan seurakunnan työskentelyn alkua vastaanottokeskuksessa ja, mitä kaikkea toimintaa seurakunta on järjestänyt vastaanottokeskuksen asukkaille. Mistä kaikki alkoi? Miten toimintaan lähdettiin mukaan kokonaisuudessaan ja yksittäisten haastateltavien osalta? Millaista alkuvaiheen

toiminta oli entä myöhemmin? Jälkimmäisessä osa-alueessa luon työskentelyn onnistumisten ja haasteiden kautta kaksi mallia vapaaehtoistoiminnalle vastaanottokeskuksessa. Mitkä tekijät ovat avainasemassa toiminnan alkuvaiheessa ja, mitkä myöhemmin? Johtopäätöksissä muun muassa kokoan yhteen opinnäytetyön keskeiset tulokset, pohdin eettisyyttä ja arvioin opinnäytetyöprosessia oppimisen näkökulmasta.

2. TURVAPAIKANHAKIJA JA VASTAANOTTOKESKUS

2.1 Kuka on turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta jättämällä turvapaikkahakemuksen maahan saapuessaan tai pian sen jälkeen. Turvapaikanhakija lähtee pakoon kotimaasta ja hakee turvaa uudesta maasta. Hakijalta puuttuu oleskelulupa ja virallinen asema ja hän joutuu elämään epätietoisuudessa pitkiäkin aikoja odottaessaan päätöstä oleskeluluvasta. (Lukkaroinen 2005, 12.) Epävarmuus kuvastaa turvapaikanhakijan asemaa.

Ulkomaalaislaissa (Ulkomaalaislaki 301/2004) säädetään ulkomaalaisen maahantulosta, maastalähdöstä sekä oleskelusta ja työnteosta Suomessa. Ulkomaalaislaista löytyy turvapaikanhakuprosessia koskeva lainsäädäntö ja viittaukset muihin lakeihin. Turvapaikanhakuprosessi on pitkä ja monivaiheinen. Prosessin ymmärtämisen ja hahmottamisen tueksi olen laatinut prosessikaavion, joka löytyy sivulta 6 (Kuvio 1: Turvapaikanhakuprosessi). Prosessi alkaa siitä, kun turvapaikanhakija saapuu Suomeen ja hakee turvapaikkaa Suomesta poliisilta tai rajaviranomaisilta. Tämän jälkeen hakijalta otetaan sormenjäljet ja passivalokuva ja hän siirtyy vastaanottokeskukseen odottamaan hakemuksensa käsittelyä. Seuraavassa vaiheessa hakija kutsutaan turvapaikkapuhutteluun Maahanmuuttovirastoon. Maahanmuuttovirasto selvittää, onko hakijalla oikeus oleskelulupa. Jos päätös on myönteinen, haetaan joko kuntapaikkaa tai

suoraan asuntoa. Jos päätös on kielteinen, voi hakija valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen tai hakea avustettua vapaaehtoista paluuta. (Maahanmuuttovirasto. Turvapaikan hakeminen i.a.)

Turvapaikanhakijoilla on oikeus turvapaikkahakemuksen käsittelyä koskevaan oikeusapuun, missä tahansa vaiheessa turvapaikkaprosessia. Lisäksi hakijoilla on oikeus tulkkiin, kääntäjään hallinto- ja muutoksenhakuasian käsittelyssä. Oleskelulupa voidaan myöntää turvapaikan tai toissijaisen suojelun perusteella. Se, millä perusteella turvapaikka myönnetään määrittää henkilön aseman (pakolaisasema/toissijainen suojeluasema). Turvapaikka eli, pakolaisasema myönnetään, jos hakijalla on perusteltu syy pelätä kotimaassa vainoa. Vainon syyn tulee olla alkuperä, uskonto, kansallisuus, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide. Lisäksi edellytetään, että hakija on pelon vuoksi haluton turvautumaan kyseisen valtion suojeluun. Toissijaisen suojelun perusteella lupa voidaan myöntää, jos hakijaa uhkaa kotimaassa kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus. Kotimaassa vallitseva aseellinen selkkäus, joka asettaa hakijan vakavaan henkilökohtaiseen vaaraan, on myös peruste toissijaiselle suojelulle. (Ulkomaalaislaki 301/2004.)

Prosessi on tullut minulle tutuksi työni kautta vastaanottokeskuksessa. Yleisesti ottaen turvapaikkaprosessi käydään läpi uusien asukkaiden alkuinfossa. Asiakkaan näkökulmasta prosessin hitaus on tällä hetkellä suurimpia haasteita. Prosessi voi myös vaikuttaa epäoikeudenmukaiselta, koska kutsut turvapaikkapuhutteluun eivät tule hakijoiden saapumisjärjestyksessä kuten eivät myös päätökset.

Kuvio 1: Turvapaikanhakuprosessi

Lainsäädäntöä kehitetään Suomen hallituksen linjausten, EU-lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten pohjalta. Suomen maahanmuuttostrategian keskeisiä suuntaviivoja ovat: Suomi on turvallisesti avoin (maahanmuutto nähdään mahdollisuutena, mutta tiedostetaan myös riskit), jokainen löytää paikkansa (kielen oppimisen ja verkostojen merkitys kotoutumiselle) ja moninaisuus on arkea (suomalainen oikeusjärjestelmä, syrjintä) (Valtioneuvoston periaatepäättös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 –strategia i.a).

Suomessa laadittiin uusi Maahanmuuton tulevaisuus 2020 strategia ennen turvapaikanhakijoiden määrän nousua. Maahanmuuttajien työllistyminen ja osallisuus ovat strategiassa keskeisessä roolissa. Maahanmuuttajat on saatava mukaan Suomen rakentamiseen osallisina ja aktiivisina toimijoina. (Valtioneuvoston periaatepäättös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 –strategia i.a.) Haasteena osallisuuden ja kotoutumisen näkökulmasta on prosessin hitaus. Hakijat joutuvat odottamaan pitkiä aikoja vastaanottokeskuksissa, jolloin kotoutuminen viivästyy. Toki keskuksissa tehdään kotouttamistyötä, mutta kunnolla kotouttaminen alkaa vasta myönteisen päätöksen jälkeen. Hakijoille on tarjolla suomen kielen opetusta ja heille kerrotaan suomalaisesta yhteiskunnasta. Tällä hetkellä odottaminen voi jatkua vielä myönteisenkin päätöksen jälkeen riippuen siitä, mistä kaupungista tai kunnasta asiakas saa asunnon. Joissakin kaupungeissa maahanmuuttajapalvelut ovat ruuhkautuneet ja asiakas voi joutua odottamaan kuukausia ennen kuin kotouttaminen alkaa kunnolla (esim. suomen kielen opetus).

Turvapaikanhakuprosessin näkökulmasta nk. Dublin-asetus on keskeisellä sijalla. Dublin-menettelyn periaatteena on, että turvapaikkahakemus käsitellään vain yhdessä valtiossa (EU-jäsenvaltio, Norja, Islanti, Sveitsi tai Liechtenstein). Menettelyn taustalla on Dublin-asetus, jonka mukaan vastuu turvapaikkahakemuksen käsittelystä kuuluu sille jäsenvaltiolle:

1. jossa hakijalla on perheenjäseniä,
2. joka on myöntänyt hakijalle oleskeluluvan tai viisumin,
3. jonka ulkorajan hakija on luvattomasti ylittänyt kolmannelta maasta käsin, tai

4. jossa hakija on aikaisemmin hakenut turvapaikkaa.

Jos toinen jäsenvaltio on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä, hakemusta ei tutkita Suomessa, vaan hakija käännytetään vastuussa olevaan jäsenvaltioon. (Maahanmuuttovirasto. Tutkimatta jättäminen i.a.) Suomessa 4. kohtaa (hakija on aikaisemmin hakenut turvapaikkaa) on tulkittu niin, että riittää, jos hakija on antanut toisessa jäsenmaassa sormenjälkensä viranomaisille.

2.2 Vastaanottokeskuksen rooli turvapaikanhakuprosessissa

Turvapaikanhakija majoitetaan hakemuksen käsittelyn ajaksi vastaanottokeskukseen, joka järjestää vastaanottoon kuuluvia palveluita. Vastaanottokeskusten määrä on suoraan riippuvainen turvapaikanhakijoiden määrästä. Turvapaikanhakijat voivat liikkua Suomessa vapaasti. (Maahanmuuttovirasto. Turvapaikka Suomesta. Vastaanotto toiminta i.a.)

Vastaanottokeskusten määrä kasvoi nopeasti vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä. Vuonna 2016 vastaanottokeskusten määrä kääntyi laskuun ja keskuksia lakkautetaan edelleen turvapaikanhakijoiden määrän laskiessa. Maahanmuuttovirasto arvioi, että kehityssuunta jatkuu edelleen samana ja vastaanotto paikkoja tarvitaan vuonna 2017 nykyistä edelleen paljon vähemmän. Paikkamäärä pyritään pitämään mahdollisimman lähellä tarvetta kustannussyistä. Tavoitteena on ylläpitää vastaanottokeskuksissa 90 prosentin käyttöaste. Vastaanottokeskuksissa on tällä hetkellä noin 17 000 majoituspaikkaa. (Maahanmuuttovirasto. Lehdistötiedotteet. Vastaanottokeskuksista vähennetään vielä lisää paikkoja i.a.)

Vastaanottokeskus järjestää peruspalvelut: majoituksen (ilmainen), vastaanottorahan ja muun huolenpidon (esim. sosiaalipalvelut). Tavoitteena on lisätä ja ylläpitää turvapaikanhakijoiden hyvinvointia. Keskus järjestää sosiaalipalveluina neuvontaa, ohjausta, sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja muita tukitoimia. Lisäksi turvapaikanhakijalla on oikeus terveydenhuoltopalveluihin. Keskukset järjestävät myös erilaista opinto- ja

työtoimintaa. Toimintaan osallistuminen on pakollista ja siitä kieltäytymisen seurauksena voidaan vähentää vastaanottorahaa. (Maahanmuuttovirasto. Turvapaikka Suomesta. Vastaanottotoiminta i.a.)

Varsinainen kotouttaminen alkaa vasta turvapaikan, oleskeluluvan saamisen jälkeen. Kotouttamisesta säädetään Laissa kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 ja lain 3 § kotoutuminen määritellään maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi. Tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. (9 §, 10 § ja 11 §.) Osallisuuden rakentaminen ja kotoutuminen alkavat kuitenkin epävirallisesti jo heti Suomeen saapumisen jälkeen. Toimintaa vaikeuttaa ”kielimuuri”. Kaikki tulijat eivät osaa englantia ja näin ollen tulkkia tarvittaisiin koko ajan, mutta tähän ei ole mahdollisuutta. Kieliongelmiin vuoksi kielitaitoiset työntekijät ovat tärkeitä. He toimivat tulkkeina ja mahdollistavat myös niiden henkilöiden osallistamisen, jotka muuten jäisivät osittain ulkopuolelle. Kielitaitoiset turvapaikanhakijat auttavat myös tulkkaamisessa käytännön pakosta. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä paras ratkaisu, koska heitä ei sido vaitiolovelvollisuus.

Kieliongelmiin lisäksi haasteita asettaa vastaanottokeskusten suuruus. Keskuksissa asuu satoja hakijoita. Vapaaehtoisia tarvittaisiin todella paljon, että voitaisiin järjestää kaikille suomen kielen opetusta ym. toimintaa. Suurena haasteena koen itse tasapuolisuuden, miten järjestää toimintaa tasapuolisesti kaikille. Lukkarisen (2005, 46) mukaan vastaanottotyössä tärkeintä onkin kenties tasapuolisuusperiaate. Tasapuolisuus luo luottamusta. Tässä olennaista on sen lisäksi, että työntekijät pitävät toimintaansa tasapuolisena, että myös asiakkaat kokevat näin.

Epävarmuus vaikeuttaa kotoutumisprosessia. Asukas ei tiedä, saako hän jäädä Suomeen vai ei ja tämä vaikuttaa ainakin osan osalta motivaatioon ja haluun opiskella suomen kieltä. Kokemukseni on, että enemmistö haluaisi opiskella enemmän kuin, mitä vastaanottokeskukset pystyvät tarjoamaan. Monesti prosessin hitaus ja toiminnan vähyys rasittavat turvapaikanhakijoita. Toimettomuus ei ole hyväksi. Parasta olisi vastaanottokeskusten toiminnassa

korostaa yhteisöllisyyttä ja saada mahdollisimman paljon asukkaita mukaan keskuksen arjen pyörittämiseen. Vapaaehtoiset ovat avainasemassa toiminnan järjestämisessä.

Vastaanottokeskuksessa tehtävä työ on psykologista ja psyykkiset ongelmat ovat nousseet osaksi keskustun arkea. Työssä keskeisiä tavoitteita ovat turvapaikanhakijoiden henkisen hyvinvoinnin ja elämänhallinnan tukeminen. (Lukkaroinen 2005, 45.)

Maahanmuutto voi olla riski terveydelle ja hyvinvoinnille, mutta se voi myös olla mahdollisuus ja parantaa henkilön tilannetta. Erityinen riskiryhmä on pakolaistaustaiset henkilöt (turvapaikanhakijat, paperittomat). He kohtaavat enemmän syrjintää ja huonoja kokemuksia kuin muut ja usein heillä on jo muuton aikaisia ja/tai muuttoa edeltäviä terveyttä heikentäviä kokemuksia. (Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut 2015, 9-10, 12.)

Kansainvälisten tutkimusten mukaan maahanmuuttajien hyvinvointia lisäävät sosiaaliset verkostot ja hengellisyteen liittyvät resurssit. Uskonnon harjoittamista on pidetty tärkeänä voimavaraistavana tekijänä. Lisäksi oman yhteisön tuella on havaittu olevan merkitystä hyvinvoinnin näkökulmasta. (Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut 2015, 30-31.) Usein maahanmuuttajat tulevatkin nk. yhteisökulttuureista, jolloin yhteisön tuen merkitys korostuu entisestään. Yhteisökulttuureissa yhteiskunta ja uskonto ovat sekoittuneet keskenään ja vaikuttavat toisiinsa. Uskonto on koko perheen ja suvun asia.

Maahanmuuttajien hyvinvointia voidaan edistää kotoutumista vahvistavilla toimenpiteillä (työllistyminen, kielitaito, syrjimättömyys, sosiaaliset siteet ja osallisuuden tuki). Lisäksi erilaiset hankkeet, joilla aktivoidaan perheet ja yhteisöt (kieli, kulttuuri ja uskonto) ovat tärkeitä. Näiden kautta saadaan luotua sosiaalista tukea, joka ennaltaehkäisee erilaisia ongelmia. (Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut 2015, 57.) Oman yhteisön merkitystä ei mielestäni voi liikaa korostaa. Maahanmuuttajien suomen

kielen taito on ensimmäisten vuosien aikana vajavaista ja näin ollen sosiaalisten suhteiden luominen kantaväestöön on vaikeaa. Oman yhteisön rooli on siis tärkeä alkuvaiheessa, mutta kotoutumisen näkökulmasta sosiaaliset suhteet kantaväestöön ovat myös tärkeitä. Ilman näitä suhteita suomen kielen opettelu on vaikeampaa ja kotoutuminen viivästyy.

3. VAPAAEHTOISTYÖ

Stakesin vuonna 2005 tehdyn selvityksen mukaan yksityiset palvelun tuottajat, järjestöt ja yritykset, tuottivat jo tuolloin lähes neljäsosan kaikista sosiaalipalveluista ja viidesosan terveyspalveluista henkilöstön määrällä mitattuna. Yksityisten palveluntuottajien osuus on kasvanut erityisesti 1990-luvun jälkipuoliskolla. (Möttönen ja Niemelä 2005, 173.) Tällä hetkellä kolmannen sektorin rooli on kasvanut ja kasvaa edelleen. Tulevaisuuden suuntaus on molempien; sekä kolmannen sektorin että yrityssektorin kasvu. Kasvun seurauksena sektorien välinen yhteistyö ja niiden väliset suhteet tulevat yhä tärkeämmiksi. (Kansalaisyhteiskunta. Suomalainen kolmas sektori i.a.)

Vuonna 2010 yksityissektorin osuus oli sosiaali- ja terveyspalveluista 25 %. Perusterveydenhuollossa osuus oli yli 35 % terveysasemien ja hammashuollon ulkoistusten vuoksi. Vanhusten ja vammaisten asumispalveluissa yksityisten osuus oli noin 50 % ja sosiaalipalveluissa alle 50 %. (Vesterinen 2011, 35.)

Yhteiskunnallisena ilmiönä vapaaehtoistyö on mittava ja sitä tehdään lähes kaikilla yhteiskunnan alueilla (mm. sosiaali- ja terveysala, uskonto ja ympäristönsuojelu). Osittain vapaaehtoistyön kasvun taustalla ovat julkisen talouden rajat ja säästöt. (Marjovuo 2014, 11.) Kun julkisiin palveluihin kohdistuu koko ajan säästövaatimuksia, tulee koko ajan enemmän tilaa vapaaehtoistyölle. Paljon sellaista toimintaa, jonka aiemmin hoitivat kunta tai valtio, on siirtynyt järjestöjen ja vapaaehtoisten vastuulle.

Vapaaehtoistyötä pidetään vallitsevan näkemyksen mukaan kolmannen sektorin järjestöjen, yhdistysten toteuttamana toimintana. Sen taustalla nähdään altruistinen motivaatio, jonka tavoitteena on saada aikaan sosiaalista hyvinvointia. Se ilmentyy usein huolenpitona, tukena tai neuvontana, jonka kohteena ovat erilaiset haavoittuvat ryhmät kuten lapset, vanhukset, köyhät tai syrjäytyneet ihmiset. Vallitsevan näkemyksen lisäksi puhutaan kansalaisyhteiskuntaparadigmasta. Tämä näkemys kattaa myös erilaiset ruohonjuuritason yhdistykset ja se jakaa toiminnan järjestöjen tekemään sekä keskinäiseen apuun tai kansalaistoimintaan. (Marjovuori 2014, 15-16.) Vastaanottokeskuksissa tehtävä vapaaehtoistyö on pääasiallisesti vallitsevan paradigman mukaista järjestöjen ja seurakunnan tekemää vapaaehtoistyötä.

3.1 SPR vapaaehtoistyön toimijana

Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälinen liike on maailman suurin humanitaarinen verkosto. Sen tavoitteena on lievittää inhimillistä kärsimystä ja suojella elämää, terveyttä ja ihmisarvoa erityisesti aseellisten selkkausten ja muiden hätätilanteiden aikana. Liike toimii lähes kaikkialla maailmassa ja miljoonat ihmiset osallistuvat sen toimintaan. (Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen periaatteet i.a.)

Liike muodostuu Punaisen Ristin kansainvälisestä komiteasta, Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainvälisestä liitosta sekä 189 kansallisesta Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistyksestä. Jokaisella niistä on oma juridinen asemansa ja roolinsa, mutta periaatteet yhdistävät niitä kaikkia. Liikkeen juuret asettuvat komitean perustamisen aikaan vuonna 1863. (Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen periaatteet i.a.)

Kansainvälinen liitto (IFRC) edistää ja tukee kansallisten jäsenyhdistystensä humanitaarista toimintaa heikoimmassa asemassa olevien auttamiseksi. Liitto on perustettu vuonna 1919. Kansalliset yhdistykset avustavat maidensa viranomaisia humanitaarisissa tehtävissä tarjoamalla muun muassa

katastrofiapu- sekä terveys- ja sosiaaliohjelmia. (Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen periaatteet i.a.)

Eräs merkittävimmistä kansalaistoimintaan ja vapaaehtoistyöhön perustuvista toimijoista on Suomen Punainen Risti (SPR). SPR auttaa ihmisiä puolueettomasti ja tasapuolisesti monenlaisessa avuntarpeessa. Suomen Punainen Risti kuuluu Suomen suurimpiin kansalaisjärjestöihin. Järjestön tehtävä on auttaa niitä, jotka apua eniten tarvitsevat Suomessa ja ulkomailla. Järjestöllä on 40 000 vapaaehtoista ja 86 000 jäsentä. (Suomen Punainen Risti. Tutustu Punaiseen Ristiin i.a.)

Suomen Punainen Risti tukee viranomaisia turvapaikanhakijoiden vastaanottamisessa ja ylläpitää useita vastaanottokeskuksia Suomessa. Punaisen Ristin vapaaehtoisilla on tärkeä rooli vastaanottokeskuksen asukkaiden arjessa. Vapaaehtoiset järjestävät monipuolista toimintaa turvapaikanhakijoille (kokkikerhoja, naisten ryhmiä, suomen kielen opetusta ja kerhoja). (Suomen Punainen Risti. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto i.a.)

Vapaaehtoistyön rooli vastaanottokeskuksen toiminnassa ja erityisesti turvapaikanhakijan arjen tukemisessa on merkittävä. Punainen Risti järjestää paljon monikulttuurista toimintaa. Toiminnan muotoja ovat muun muassa ystävätoiminta, kielikerhot, läksykerhot ja kansainvälinen klubi. (Suomen Punainen Risti. Monikulttuuriseen toimintaan i.a.)

3.2 Kirkko ja seurakunta vapaaehtoistyön toimijana

Kirkon perustehtäviin kuuluvat evankeliumin julistaminen, sakramenteista huolehtiminen, kristillisen sanoman levittäminen ja lähimmäisenrakkauden toteuttaminen (Kirkkolaki 1054/1993). Suomessa vasta 1800-luvulla kansalaistoimintaan perustuvat herätysliikkeet ja 1900-luvun alussa kristillinen järjestötoiminta alkoivat toimia papiston ja yläluokan toiminnan rinnalla. Suomalainen kirkko on perinteisesti ollut enemmän palkattujen työntekijöiden

vetämää toimintaa kuin jäsenten toimintaa. 2000-luvun tuomat haasteet kirkolle antavat kuitenkin haasteen rinnalla mahdollisuuden uudistaa kirkon toimintaa. Suomalaisten sitoutuminen kirkkoon on heikentynyt. (Thitz, Päivi 2013, 39-40.)

Kirkko onkin herännyt haasteeseen ja lähtenyt muuttamaan toimintaa parantaen jäsenten vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta. Vapaaehtoistyö on noussut keskeiseksi osallisuuden kehittämisalueeksi. Seurakunnan peruslähtökohtana on jäsenten osallistuminen. Vapaaehtoistyö lisää yhteisöllisyyttä ja sen myötä saadaan mukaan uusia ihmisiä kirkon toimintaan. (Thitz, Päivi 2013, 45.) Nurmijärven seurakunta on ollut alusta alkaen aktiivisesti mukana Nurmijärven vastaanottokeskuksen toiminnassa. Toimintaa turvapaikanhakijoille on järjestetty työntekijöiden ja vapaaehtoisten voimin. Toiminta on ollut monimuotoista (lapsille askarteluryhmä, lasten leikittämistä, päiväretkiä mm. Helsinkiin).

4. TOTEUTUS

4.1 Tutkimusongelma

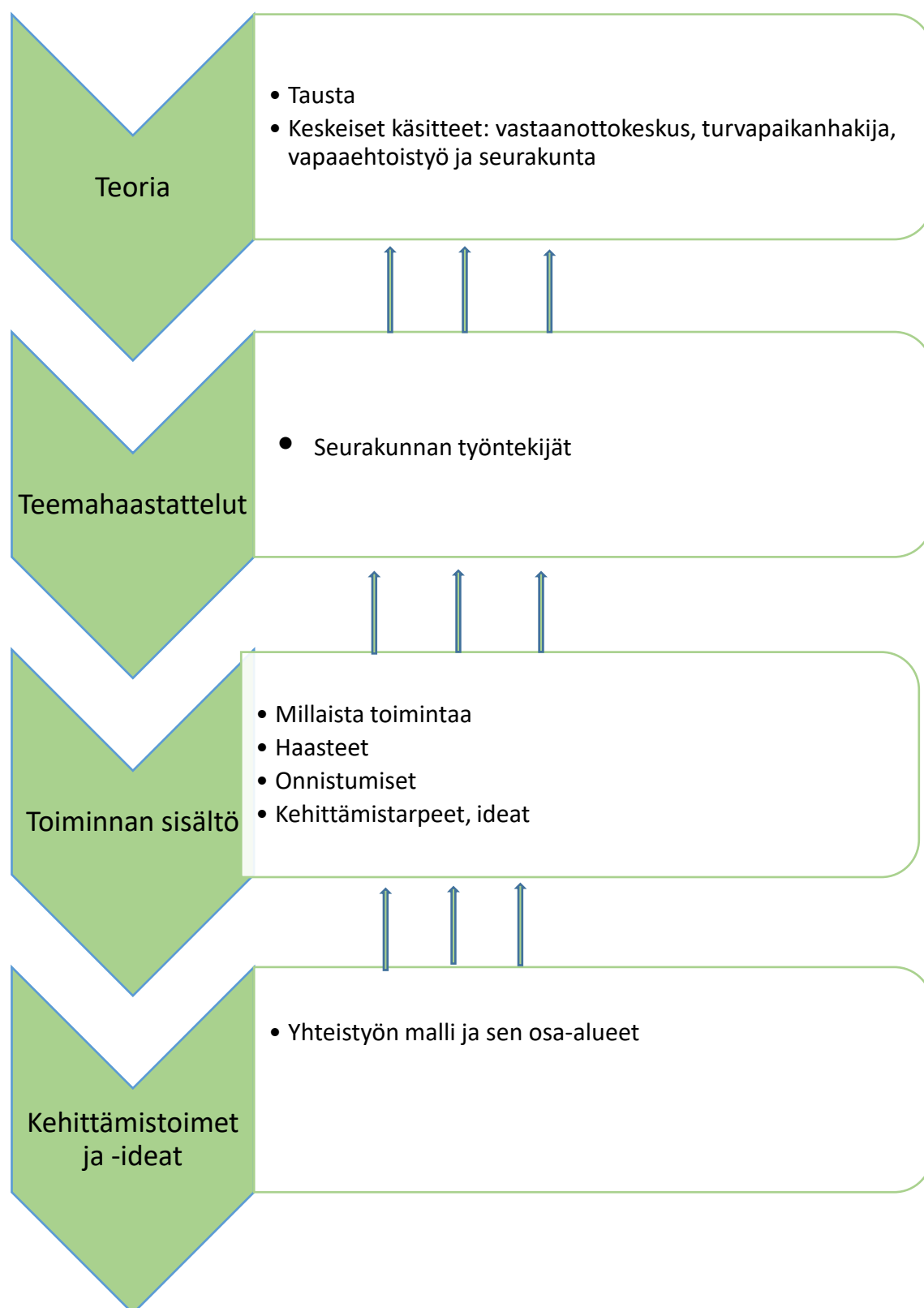
Hahmottelen seuraavaksi tutkimusongelmaa/-kysymyksiä. Kehittämistyön tarkoituksena on kartoittaa Nurmijärven seurakunnan tekemä työ Nurmijärven vastaanottokeskuksessa asuvien turvapaikanhakijoiden parissa ja löytää toiminnan onnistumiset ja kehittämistarpeet ja näiden kautta mallit yhteistyölle. Kehittämistyö lähti liikkeelle teoriasta ja keskeisten käsitteiden määrittelystä (vastaanottokeskus, turvapaikanhakija, vapaaehtoistyö, seurakunta). Rajaan työn toimijoiden osalta Nurmijärven evankelisluterilaiseen seurakuntaan. Muita vapaaehtoistyön toimijoita vastaanottokeskuksessa ovat mm. SPR, helluntaiseurakunta ja Martat. Rajaaminen on tarpeen, jotta kehittämistyöstä ei tule liian laaja. Rajaamalla tarkastelun kohteeksi vain seurakunnan on mahdollista saada yksityiskohtaisempaa tietoa toiminnasta ja sen kehittämistarpeista. Todennäköisesti osa tuloksista on myös yleistettävissä muihin toimijoihin.

Valitsin seurakunnan kehittämistyön kohteeksi myös, koska seurakuntien roolista on meneillään Diakin tutkimusprojekti ja seurakuntien roolia ei ole tutkittu vielä kovin paljon. SPR:n toiminnasta on olemassa paljon enemmän tutkittua tietoa. Lisäksi, Nurmijärven seurakunnan rooli on ollut merkittävä vastaanottokeskuksessa ja työtä on tehty myös työntekijä-voimin. Aloittaessani opinnäytetyötä toiveeni oli haastatella myös turvapaikanhakijoita, mutta työn edetessä olen huomannut, että tämä tekisi työstä liian laajan. Tärkeää olisi jatkossa tehdä erillinen tutkimus, jossa keskityttäisiin turvapaikanhakijoiden näkemykseen, kokemuksiin ja tarpeisiin.

Haastattelun Nurmijärven seurakunnan työntekijöistä niitä, jotka ovat työskennelleet Nurmijärven vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijoiden parissa. Koska olen itse työskennellyt Nurmijärven vastaanottokeskuksessa, oli minulla tiedossa jo ennalta seurakunnan työntekijöitä, jotka ovat keskuksessa työskennelleet. Haastatteluissa tuli kuitenkin esille myös uusia nimiä. Pyrin löytämään teemahaastattelujen kautta vastauksia siihen, millaista seurakunnan toiminta on ollut vastaanottokeskuksessa.

Toiminnan kartoituksen jälkeen, pyrin löytämään ne haasteet ja ongelmat, mitä työntekijät ovat havainneet toiminnassa (työntekijän näkökulma). En keskity kuitenkaan pelkästään haasteisiin, vaan pyrin myös löytämään onnistumiset ja, mitä hyvää toiminnassa on ollut. Tavoitteena on osaltaan löytää työntekijöiden kehittämisideoita ja tämän lisäksi johtaa haasteista ja onnistumisista omia kehittämisideoita. Tutkimusongelmaa ja työskentelyn etenemistä olen hahmotellut kuvioon 2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen eteneminen. Kuvion vasemman laidan isot nuolet osoittavat opinnäytetyön etenemistä. Oikean laidan laatikoiden nuolet edeltäviin laatikoihin kuvastavat eri osioiden riippuvuussuhteita. Teoria muodostaa perustan koko työlle. Opinnäytetyö on kokonaisuus, jonka kaikki osiot vaikuttavat toisiinsa. Viimeisen vaiheen eli, analysoinnin laatikossa on tässä vaiheessa toivottu lopputulos eli, yhteistyön malli. Tähän palaan työskentelyn edetessä ja analysoidessani aineistoa.

Kuvio 2 Tutkimusongelma ja opinnäytetyön eteneminen

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jonka toteutuksessa on käytetty kvalitatiivisen, laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteisiin kuuluu, että aineistonkeruumenetelmä on haastattelu tai havainnointi ja aineisto on tekstiä. Tutkimussuunnitelma elää tutkimuksen aikana ja tutkimusvaiheet kietoutuvat yhteen. (Eskola ja Suoranta 1998, 15-16.) Opinnäytetyössäni suunnitelma ja työn rajaaminen on elänyt teorian ja aineistonkeruun aikana. Lähdin liikkeelle ajatuksesta, että kartoitan koko vapaaehtoistyön kentän vastaanottokeskuksessa ja haastattelen seurakunnan työntekijöiden lisäksi turvapaikanhakijoita ja SPR:n vapaaehtoistyöntekijöitä. Tämä osoittautui työskentelyn edetessä liian laajaksi näkökulmaksi ja päädyin rajaamaan aiheen seurakunnan tekemään työhön keskuksessa ja haastattelemaan nimenomaan seurakunnan työntekijöitä. Turvapaikanhakijoiden haastattelu olisi ollut mielenkiintoista ja tuonut asiakkaan näkökulmaa kehittämistyöhön. Jatkotutkimuskohteena turvapaikanhakijoiden kokemukset vapaaehtoistyöstä vastaanottokeskuksessa olisi mielenkiintoinen ja toisi mahdollisesti uusia näkökulmia sekä tekisi keskeisen asiakkaan kokemuksen näkyväksi.

Muita laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat muun muassa osallistuvuus, harkinnanvarainen otanta, aineistolähtöinen analyysi ja hypoteesittomuus. Osallistumista tutkittavien elämäänsä on punnittava suhteessa objektiivisuuteen. (Eskola ja Suoranta 1998, 16-20.) Olen itse työskennellyt vastaanottokeskuksessa opinnäytetyön tekovaiheessa ja tämä on vaikuttanut esim. tutkimusongelman valintaan. Havaintoni vapaaehtoistyöstä ja ettei se ole ongelmatonta vaikutti siihen, että valitsin näkökulmaksi kehittämisen ja vapaaehtoistyön mallin rakentamisen. Pohdin jo työskentelyn alkuvaiheessa, miten oma roolini mahdollisesti vaikuttaa työn tuloksiin ja haastateltaviin. Pystyvätkö haastateltavat kertomaan minulle avoimesti asioista ja luottamaan minuun? Tiedostamalla oman työntekijä-roolini mahdolliset vaikutukset, pyrin minimoimaan ne kehittämistyötä tehdessäni. Haastattelujen aluksi kerroin, että olen opiskelija-roolissa, enkä toimi työntekijänä.

4.3 Teemahaastattelu menetelmänä ja haastateltavat

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, koska opinnäytetyöni liittyy Diakin tutkimusprojektiin, jossa käytetään ko. menetelmää. Olisin kuitenkin käyttänyt teemahaastattelua, vaikka opinnäytetyö ei olisi osa tutkimusprojektia, koska menetelmä antaa tilaa haastateltavan vapaalle kerronnalle, mikä oli olennaista opinnäytetyön tulosten näkökulmasta. Uskon, että avointen vastausten kautta löytyvät vastaukset parhaiten kysymyksiini; toiminnan kehittämiseen. Teemahaastattelu on menetelmänä puolistrukturoitu. Teemat on mietitty valmiiksi ennen haastatteluja. Haastatteluissa käydään läpi kaikki teemat, mutta ei käytetä valmiita kysymyksiä ja teemojen käsittelyjärjestys voi vaihdella. (Eskola ja Suoranta 1998, 87.) Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tämä tilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedon hankintaa itse tilanteessa. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 34.)

Haastateltavia oli yhteensä neljä. Kolme haastattelin itse ja yhden haastatteli Meri Rontu, Diakin opiskelija (harjoittelijana Nurmijärven seurakunnassa). Haastattelupaikka vaihteli haastateltavien toiveiden ja tilanteen mukaan. Yksi haastattelu toteutettiin vastaanottokeskuksen tiloissa, toinen haastateltavan kotona ja kaksi seurakunnan tiloissa. Oma kokemukseni on, ettei tilalla ollut suurta merkitystä haastateltavien vastauksiin. Mahdollisesti haastateltavan kotona tehty haastattelu oli rennoin ja mahdollisti parhaiten avoimen, luottamuksellisen keskustelun. Jos aloittaisin kehittämistyön alusta, valitsisin haastattelupaikaksi kaikkiin haastatteluihin neutraalin ympäristön joko haastateltavan kotona tai seurakunnan tiloissa. Haastateltavien sukupuolijakauma oli naisvaltainen. Kolme haastateltavista oli naisia ja vain yksi oli mies. Ammattinimikkeisiin kuului diakoni, lastenohjaaja ja piirikappalainen. Iät vaihtelivat 40-62 -vuoden välillä.

Haastateltavien työhistoria kirkon palveluksessa vaihteli suuresti. Yhdellä haastateltavista oli pitkä työhistoria kirkon palveluksessa (noin 36 vuotta), kun taas toisella vuosia oli vasta 5 (kun huomioitiin poissaolot). Haastatteluissa haasteeksi muodostui se, että seurakunta on toiminut aktiivisesti myös kuntaan saapuneiden kongolaisten kiintiöpakolaisten parissa. Näiden kahden työkentän

erottaminen toisistaan ja kehittämistyön rajautuminen juuri turvapaikanhakijoihin oli pidettävä mielessä koko ajan. Haastatteluissa tuli paljon asiaa myös kiintiöpakolaisista turvapaikanhakijoiden lisäksi ja näiden erottaminen toisistaan muodosti tärkeän tehtävän aineistoa purkaessa ja analysoitaessa.

Ennen aineiston keruuta pyysin luvan Nurmijärven seurakunnan kirkkoherralta Ari Tuhkaselta (Liite 2 Tutkimuslupa). Sain valmiin tutkimuslupa -lomakkeen Diakin opettajilta, koska opinnäytetyöni liittyy Diakin tutkimusprojektiin. Ennen haastatteluja pyysin luvan haastateltavilta käyttää aineistoa tutkimusprojektissa ja opinnäytetyössä (Liite 3: Haastateltavan/haastateltavien lupa tutkimukseen osallistumisesta). Vaikka en varsinaisesti tehnyt opinnäytetyötä yhteistyössä SPR:n Nurmijärven vastaanottokeskuksen kanssa, pyysin myös luvan työhön silloiselta vastaanottokeskuksen apulaisjohtajalta; Ola Nilssonilta. En kuitenkaan haastatellut vastaanottokeskuksen työntekijöitä. Alustava ajatus oli haastatella myös keskuksen vapaaehtoistyön koordinaattoria, mutta myöhemmässä vaiheessa en kokenut tätä tarpeelliseksi. En usko, että haastattelu olisi tuonut merkittävää lisäarvoa kehittämistyölle.

4.4 Aineiston keruu ja analysointi

Haastattelin neljä Nurmijärven seurakunnan työntekijää. Haastateltavat valikoituivat oman työni kautta vastaanottokeskuksessa. Tiesin jo entuudestaan pari heistä ja loput haastateltavat löytyivät kyselemällä muilta vastaanottokeskuksen työntekijöiltä. Nauhoitin haastattelut ja pyysin tähän haastateltavan luvan. Kerroin haastattelun aluksi opinnäytetyön tavoitteet ja, että haastateltavien tunnistamattomuus on lähtökohta. Nurmijärvi on kuitenkin pieni kunta ja täydellinen haastateltavien tunnistamattomuus osoittautui haasteeksi. Haastattelujen aikana tein muistiinpanoja. Toteutin haastattelut kesän 2016 aikana.

Sain lähes valmiin teemahaastattelurungon Diakin opettajilta: Ulla Siirto ja Hanna Niemi (Liite 1: Teemahaastattelurunko työntekijöille). Haastattelurunko on osa Diakin tutkimusprojektia seurakuntien tekemästä työstä turvapaikanhakijoiden

parissa. Haastattelujani käytetään tutkimusprojektissa. Alkuperäisessä haastattelurungossa on yhteensä 8 teemaa: taustatiedot, turvapaikkatyön aloittaminen, asenteet, käytännön toiminta, vapaaehtoiset, seurakunnan rooli kotouttajana, käsitykset seurakunnan roolista turvapaikkatyössä ja turvapaikanhakijat seurakuntien hengellisessä toiminnassa.

Omassa opinnäytetyössäni käytin näistä teemoista seuraavia: taustatiedot, turvapaikkatyön aloittaminen, käytännön toiminta ja seurakunnan rooli kotouttajana. Lisäksi yhtenä teemana on oma lisäykseni kehittämisestä. Kehittämisteeman kautta hain vastauksia, miten kehittää vapaaehtoistoimintaa vastaanottokeskuksessa. Haastatteluiden jälkeen aineisto muutetaan tutkittavaan muotoon. Haastattelunauhoitukset kirjoitetaan tekstiksi. Puhtaaksi kirjoittamista nimitetään litteroinniksi. Litterointi voidaan tehdä valikoiden, esimerkiksi teema-alueiden mukaisesti tai koko kerätystä aineistosta. (Hirsjärvi ym. 2007, 219–220.) Purin haastattelut teemoittain. Jätin pois eleet ja äänenpainot ja haastattelijan osuuden, koska nämä eivät ole työn näkökulmasta merkityksellisiä. Litterointi osoittautui työlääksi työvaiheeksi ja siihen kului yllättävän paljon aikaa. Litteroinnin jälkeen luin aineiston läpi useampaan kertaan ja tein muistiinpanoja.

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusmenetelmä. Sisällönanalyysin kautta aineisto analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi sopii myös strukturoimattomalle aineistolle, koska sen avulla etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103 - 104.)

Laadullisen aineiston analyysin on tarkoitus järjestää aineistoa ja siten tuoda uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Aineisto pyritään tiivistämään niin, ettei siitä kadoteta sen sisältämää tietoa. (Eskola & Suoranta 2005, 137.) Käytän opinnäytetyössä analysoinnin lähtökohtana sisällönanalyysia. Luokittelin haastatteluiden aineiston teemoittain. Teemoittelun avulla aineistoa pilkotaan ja ryhmitellään tutkimuskysymysten ja esiin nousevien aiheiden mukaan.

Aineiston analysoinnin lähtökohtana onkin luokitella ja jäsentää aineistoa. Pyrin löytämään keskeiset tekijät seurakunnan turvapaikkatyöskentelyn aloitusvaiheessa. Mistä kaikki alkoi? Miten toimintaan lähdettiin (pyynnöstä/omaaloitteisesti)? Mitä alkuvaiheen toiminta oli? Kokemukset? Tämän jälkeen kartoitan kaiken sen toiminnan, mitä seurakunta on järjestänyt turvapaikanhakijoille ja luokittelen sen ryhmittäin. Toiminnan kartoituksesta siirryn analysoimaan seurakunnan työntekijöiden kokemuksia toiminnasta (onnistumiset ja haasteet) ja kehittämisideoita. Teen näistä kokemuksista kaksi työskentelyn mallia. Ensimmäinen malli koskettaa alkuvaiheen vapaaehtoistoimintaa vastaanottokeskuksessa ja toinen jatkotyöskentelyä vastaanottokeskuksessa.

5. TURVAPAIKKATYÖN ALOITUS JA TOIMINNAN SISÄLTÖ

5.1 Mistä kaikki alkoi

Alun alkaen seurakunnan oli tarkoitus työskennellä Nurmijärvellä otetun kongolais -kiintiöpakolaisryhmän parissa. Monikulttuurinen työ laajeni kuitenkin nopeasti syyskuussa 2015, kun Nurmijärvellä perustettiin Röykän kylään SPR:n vastaanottokeskus ja keskuksen saapui paljon turvapaikanhakijoita. Alkuvaiheessa asiakaskunta koostui kokonaisuudessaan lapsiperheistä. Seurakunnan työntekijät saivat tietoa tilanteesta Kirkkoherran yleisten tiedotteiden kautta, hiippakunnasta ja Kirkon ulkomaan avusta. Nopeasti sovittiin osallistujat sen mukaan, kenellä oli resursseja oman työnsä puitteissa toimia turvapaikanhakijoiden parissa. Neljästä haastateltavasta vain yhtä pyydettiin virallisesti johtavan diakonin aloitteesta mukaan työskentelyyn turvapaikanhakijoiden parissa. Hän onkin ainoa Nurmijärven seurakunnan työntekijä, joka on määrätty turvapaikanhakijoiden parissa tehtävään työhön. Päätös on kuitenkin ollut yhteinen ja työntekijä on ollut motivoitunut

työskentelyyn. Muut seurakunnan työntekijät ovat lähteneet mukaan toimintaan vapaaehtoisesti pyydettyinä.

Kaikki haastateltavat ovat toimineet sekä kiintiöpakolaisten että turvapaikanhakijoiden parissa. Yksi haastateltavista ei kuitenkaan osallistunut aktiivisesti vastaanottokeskuksen toimintaan syksyllä 2015 oman terveydentilan vuoksi. Myöhemmin kyllä. Nurmijärven kuntaan perustettiin jo kiintiöpakolaisten saapumisen yhteydessä kotouttamisen koordinaatioryhmä. Kun tarve kasvoi vastaanottokeskuksen perustamisen myötä, alkoi toiminta vähitellen jäsentyä ja koottiin verkostoa. Nyt kokoustetaan pari kertaa vuodessa työn tiimoilta. Kokouksessa kootaan asiat, kuka on tehnyt mitä ja suunnitellaan toimintaa.

Työn aloitus ei ollut kovin jäsentynyttä. Toimintaa leimasi hetkessä eläminen. Mukana olivat seurakunnan puolelta diakoniatyötä tekevät ja aktiiviset nuorisotyöntekijät. Vapaaehtoisia pyydettiin mukaan tilanteen mukaan, eikä ehditty kokousta. Haastateltavan muistikuvan mukaan SPR tai vastaanottokeskus ei toiminut aloitteentekijänä seurakunnan suuntaan, vaan aloitteentekijä oli seurakunta. Seurakunta on kysynyt vastaanottokeskuksesta, mitä he voisivat tehdä ja, miten auttaa. Työ alkoi vaatekeräyksillä. Ensimmäiseksi ostettiin sandaalit kaikille vastaanottokeskuksen asukkaille (noin 200 paria) ja tätä seurasi vaatekeräys. Vaatekeräyksen lisäksi alkuvaiheessa ommeltiin verhoja ja hankittiin ompelukoneita.

SPR on huolehtinut turvapaikanhakijoille ja kiintiöpakolaisille vapaaehtoisia kouluttamalla aktiivisesti vapaaehtoisia kevään ja kesän 2015 aikana. Näiden vapaaehtoisten joukossa on myös ollut paljon seurakuntalaisia ja jaottelua SPR:n ja seurakunnan vapaaehtoisiin ei ole mahdollista tehdä. Vapaaehtoiset ovat auttaneet pakolaisia ja turvapaikanhakijoita päivittäisessä selviytymisessä. Alussa vapaaehtoiset osallistuivat keskuksen päivittäiseen työhön jakamalla ruokaa, kattamalla pöydät ja tiskaamalla. Lahjoitusvaatteiden lajittelu ja jakaminen asukkaille kuului myös vapaaehtoisten työhön. Alussa huomattavan suuri määrä vastaanottokeskuksessa työskentelevistä oli vapaaehtoisia. Palkattua henkilökuntaa oli vähemmän. Vähitellen palkattujen työntekijöiden määrä kasvoi ja samalla vapaaehtoisten määrä ja innostus vähenivät.

Tämä koko prosessi, että meille on Nurmijärvelle tullut niin paljon ulkomaalaisia, on myös tuonut tänne lisää elämää ja henkeä. Ja sellaisetkin ihmiset, joilla ei ole ollut mitään tekemistä... eläkeläiset ja eläkeläisopettajat ovat mukana toiminnassa.

Osalle haastateltavista monikulttuurinen työ oli uutta ja osalle tuttua. Yhden haastateltavan vastuulle on kuulunut monikulttuurinen perhetyö. Hän on ollut mukana pitämässä kansainvälistä kahvilaa Nurmijärvellä ja Friends-kahvilaa Klaukkalan kirkon päiväkerhossa.

Tämä on minulle sellainen sydämen asia. Meillä on kansainvälistä toimintaa. Ja mä menin siihen mukaan, siksi että mua kiinnosti ja esimiehet on antaneet siihen luvan.

5.2 Toiminta vastaanottokeskuksessa

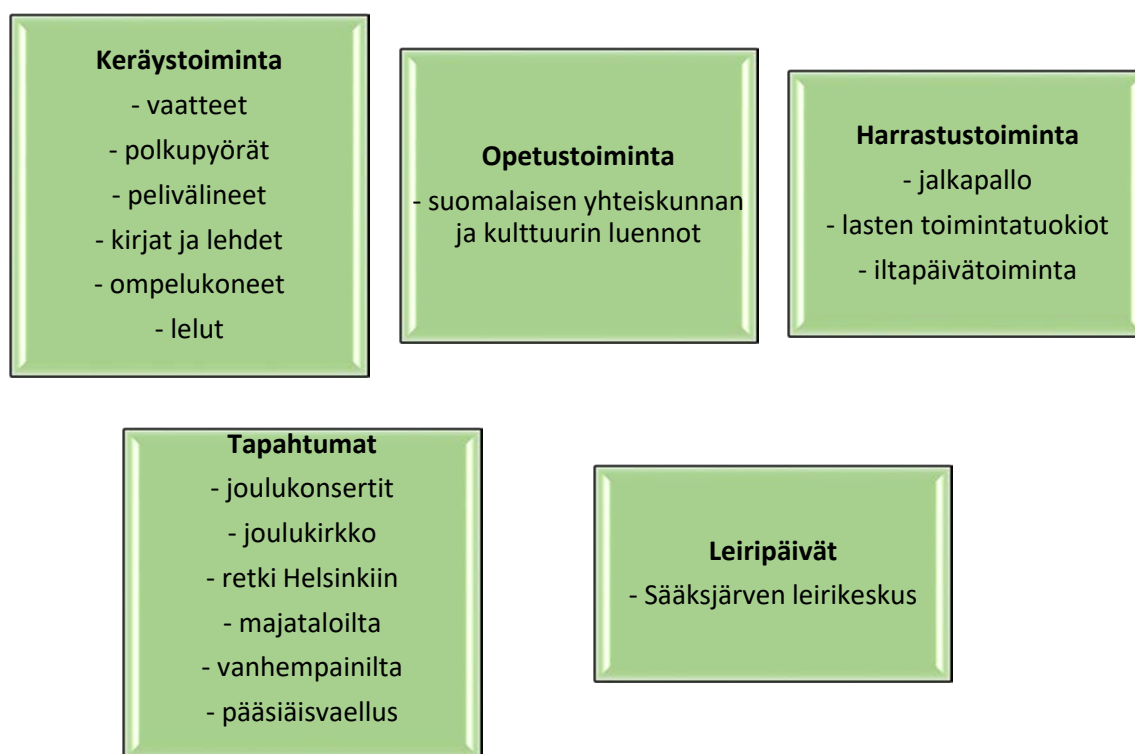
Nurmijärven seurakunnan toiminta vastaanottokeskuksessa on ollut laaja-alaista ja monipuolista. Tavoitteena on ollut luoda toimintaa turvapaikanhakijoiden arkeen ja toiminta on muotoutunut kirkkovuoden mukaan (joulu ja pääsiäinen). Seurakuntalaiset ovat jakaneet yhteisen näkemyksen siitä, että kristityn tehtävä on auttaa siellä, missä hätä on suurin. Tavoitteena on auttaa ja olla ihminen.

Ei niinkään viranomainen, vaan lähimmäinen. Se on se rooli. Siitä on puhuttu ja se on meidän tehtävä.

Tarkoituksena ei ole ollut tehdä aktiivista lähetystyötä, vaan auttaa konkreettisesti. Seurakuntalaiset ovat olleet avoimesti kristittyjä ja ovat vastanneet uskonnosta kysyttäessä. Uskonnollisia tilaisuuksia ei ole pidetty vastaanottokeskuksessa. Tärkeänä pidettiin sitä, ettei auttamisen perusteena saa olla uskonto.

Toiminta on luokiteltavissa erilaisiin ryhmiin: keräys-, opetus- ja harrastustoiminta, tapahtumat ja leirit (Taulukko 1: Seurakunnan toiminnan luokittelu). Huomioitavaa on, että osa toiminnasta on ollut virallista seurakunnan järjestämää toimintaa (esim. leirit ja tapahtumat ja osa on ollut seurakunnan vapaaehtoisten omatoimista toimintaa (vieminen kirkkoon, kauppaan ym.).

Taulukko 1: Seurakunnan toiminnan luokittelu

Kokemukset ovat pääosin olleet positiivisia, vaikka haasteitakin on ollut. Alla haastateltava kuvailee tunnelmia joulukonsertissa, minne turvapaikanhakijat kutsuttiin mukaan.

Hämmennystä, mutta positiivisessa hengessä. Se on rikastuttanut. Voi olla, että joku on pahoittanut mielensä. Ainahan niitä on, mutta kokemuksena hyvä. Juuri

sellainen jumalan seurakunnan pitääkin olla, että siellä on elämää ja väriä.

Tällainen kokemus mulla on.

Erilaisia keräyksiä on järjestetty koko vastaanottokeskuksen toiminnan ajan. Seurakunta on kerännyt muun muassa vaatteita (vauvan, lasten ja aikuisten), polkupyöriä, pelivälineitä (esim. jalkapalloja), lehtiä, kirjoja, ompelukoneita ja lasten leluja.

Seurakunta ei ole järjestänyt paljon opetustoimintaa vastaanottokeskuksessa, koska SPR on järjestänyt turvapaikanhakijoille suomen kielen kurssit. Laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) määritellään Suomeen turvapaikanhakijoina tulevien henkilöiden saamat palvelut ja niiden laajuus. Lain tarkoituksena on turvata kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan sekä ihmiskaupan uhrin toimeentulo ja huolenpito ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen. Vastaanottopalveluihin kuuluu myös työ- ja opintotoiminta. Laki velvoittaa kaikki vastaanottokeskukset järjestämään työ- ja opintotoimintaa ja tavoitteena on edistää turvapaikanhakijan omatoimisuutta. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011.) Opintotoiminnan sisällöstä ei ole tarkemmin säädetty laissa.

Yksi haastateltavista on kuitenkin pitänyt vastaanottokeskuksessa luentoja suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista turvapaikanhakijoille. Hän lähti mukaan oma-aloitteisesti ja pyynnöstä. Suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin luennoista on tullut pakollisia eli, ne on järjestettävä kaikille turvapaikanhakijoille ja haastateltavan yhteiskuntatieteiden maisterin koulutus antoi hyvän perustan pitää luennot. Muuta varsinaista opetustoimintaa seurakunta ei ole järjestänyt vastaanottokeskuksessa.

Harrastustoimintaa seurakunta on järjestänyt jonkin verran turvapaikanhakijoille. Harrastustoimintaan on kuulunut muun muassa seurakunnan järjestämää jalkapallon pelaamista Rajamäessä. Turvapaikanhakijat kävivät siellä säännöllisesti ja mukana toiminnassa on ollut seurakunnan pappi. Sinne järjestettiin kyydit ja tulijoita oli paljon. Tammikuussa 2016 alkoivat seurakunnan lasten toimintatuokiot. Toimintatuokioiden järjestämisessä mukana on ollut myös

kirjasto- ja nuorisotoimi. Tuokiot pidettiin vastaanottokeskuksen tiloissa säännöllisesti kerran viikossa noin kahden tunnin ajan. Lapset ja äidit löysivät toiminnan ja kokemus on ollut hyvä. Tuokioiden sisältönä on ollut leikkiä ja askartelua. Lapsia on myös autettu läksyjen teossa.

Se on ollut ihana nähdä, miten ne lapset tulee sinne. Ne huutavat jo kaukaa työntekijää nimeltä. Miten onnellisia ne on ollut, kun me ollaan jotain leikitty ja tehty siellä.

Seurakuntatyöntekijöiden ryhmä, johon kuuluu diakoneja, nuorisotyöntekijöitä, teologeja ja suntioita ym. järjesti kerran viikossa Røykässä iltapäivän, jossa oli suunniteltua ohjelmaa (esim. keskustelua eri aiheista). He suunnittelivat ja koordinoivat harrastustoimintaa, mihin turvapaikanhakijat voivat mennä ja, mihin heidät voidaan viedä (esim. kirkko).

Erilaisia tapahtumia ja retkiä seurakunta on järjestänyt aktiivisesti vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijoille jo alusta alkaen (konsertti, retkiä, majataloiltaa ym.). Ensimmäinen retki Helsinkiin järjestettiin jo marraskuussa 2015, kun vastaanottokeskus aloitti toimintansa syyskuussa. Seurakunnan aloitteesta mentiin katsomaan Helsingin jouluvaloja ja retki oli menestyksenkäs. Seurakunta järjesti bussikuljetukset ja seurakunnan työntekijät/vapaaehtoiset lähtivät mukaan retkelle. Haastateltavien mukaan retket ovat tehneet hyvää turvapaikanhakijoille, koska nämä ovat mahdollistaneet pois pääsemisen vastaanottokeskuksesta.

Joulunaikana toimintaa ja tapahtumia oli paljon. Turvapaikanhakijat kutsuttiin joulukirkkoon ja heille järjestettiin kuljetus sinne. Lisäksi, heidät kutsuttiin joulukonserttiin Klaukkalan kirkkoon ja järjestettiin bussikuljetus. Konsertti oli suosittu ja sinne osallistui paljon turvapaikanhakijoita. Seurakunta oli järjestänyt lastenhoidon konsertin ajaksi kahden työntekijän ja isosten toimesta. Paikan päällä tarjottiin myös syötävää; riisipuuroa, joulutorttuja, kahvia, teetä ja mehua. Kokemukset konsertista olivat ristiriitaiset. Tilanne on tuntunut hallitsemattomalta ja ulkomaalaisten määrä suurelta. Konsertti oli juhlava ja turvapaikanhakijat eivät ymmärtäneet tätä. He kävelivät kesken konsertin pois ja edestakaisin.

Seurakunnan työntekijät selviytyivät tilanteesta organisoimalla nopeasti ruokailun niille, jotka eivät malttaneet kuunnella konserttia. Loppujen lopuksi kaikki meni hyvin ja kokemuksesta jäi hyvä mieli.

Se meni sitten loppujen lopuksi aika hyvin ja sitten minä ilokseni kuulin, että kuoro ei huomannut ollenkaan, että oli sellainen hässäkkä, eikä ne ihmiset, jotka keskittyivät konserttiin. Mutta siinä oli aikamoinen tilanne. Mutta loppujen lopuksi kaikki oli tyytyväisiä.

Yhteistyössä koulun opettajan kanssa seurakunnan työntekijä on järjestänyt Klaukkalan kirkossa vanhempainillan vastaanottokeskuksen koulua käyvien lasten vanhemmille ja lapsille. Tapahtumaan osallistuivat kaikki oppilaat ja heidän vanhemmat vastaanottokeskuksesta. Vanhempainilta oli yhteinen turvapaikanhakijoille ja kiintiöpakolaisille. Paikalla oli tulkki ja kokemus oli hyvä. Seurakunta järjesti tilat ja tarjosi lounaan. Yhteistyö koulun opettajan ja seurakunnan työntekijän välillä on jatkunut vanhempainillan jälkeen.

Lapset sanoivat vanhempainillassa, että he toivovat lisää kielioppia ja läksyjä. Minä en tiedä ketään suomalaista lasta, joka toivoisi lisää kielioppia ja läksyjä. Oppimisen riemu ja kiitollisuus siitä, että saa oppia.

Vanhempainillassa on ollut rento tunnelma. Pyynnöstä työntekijät ovat laulaneet Suomen kansallislaulun.

Ne ulkomaalaiset lauloi ja ne halusivat, että me suomalaiset lauletaan. Ne jopa halusivat, että me lauletaan kansallislaulu ja meidän laulettiin.

Keväällä järjestettiin majataloilta, joka oli myös suosittu. Iltaan osallistuivat sekä turvapaikanhakijat että muut maahanmuuttajat. Tapahtumassa seurakunta tarjosi ruoan osallistujille ja kuljetukset vastaanottokeskuksesta.

Turvapaikanhakijat kutsuttiin myös mukaan Nurmijärven seurakunnan perinteiseen pääsiäisvaellus -tapahtumaan. Tapahtumaa on järjestetty jo 20 vuoden ajan hiljaisella viikolla. Kyseessä on draama-tapahtuma, jossa

pukeudutaan Jeesuksen ajan asuihin. Draamaa esittävät sekä seurakunnan työntekijät, että tavalliset seurakuntalaiset. Vieraat kulkevat oppaan johdolla noin 20-30 minuuttia seurakuntakeskuksessa paikasta toiseen; hiilivalkea, Golgata ja tyhjä hauta. Tapahtuma päättyy tyhjälle haudalle riemuun (kukkia, valoja).

Tapahtumaan järjestettiin bussikuljetus. Tarkoituksena oli selviytyä suomen-, englannin- ja ranskan kielellä, mutta suurin osa turvapaikanhakijoista ei osannut ko. kieliä. Tilanteesta selvittiin ruotsinkielisen turvapaikanhakijan avulla.

Ja tämä herra on oppinut ruotsin kaseteilta Kreikassa. Ja selvisi, että hän on taiteilija ja osaa soittaa pianoa. Sitten hän soitti pianoa basaarissa mielettömän ihanasti. Sitten sovittiin, että kun pappi puhui ranskaa ja englantia, minä käänsin tämän ruotsiksi irakilais herralle ja tämä käänsi sen sitten arabiaksi. Ja näin me kierrettiin se koko kierros ja rooleissa ihmiset puhuivat suomea tai englantia. Ja muistaakseni siinä meni kaksi tuntia, kun normaalisti se on vajaa puolituntia.

Turvapaikanhakijat olivat tyytyväisiä tapahtumaan. He ihmettelivät vähän suomalaisten naisten pukeutumista huiveihin tapahtumassa (naiset olivat pukeutuneet Jeesuksen ajan asuihin).

Välillä on jouduttu tekemään myös vaikeita päätöksiä. Syyskuussa 2016 oli tarkoitus järjestää Peace United jalkapallo-ottelu Klaukkalassa, mutta ottelu jouduttiin perumaan. Samanlaisia otteluita ovat seurakunnat järjestäneet ympäri Suomen ja ajatuksena on, että siellä turvapaikanhakijat ja suomalaiset pelaavat jalkapalloa sekajoukkueissa. Tavoitteena on tehdä rauhantyötä ja Kirkon ulkomaanavun työtä tunnetuksi. Jalkapallo-ottelu jouduttiin kuitenkin perumaan, siirtämään, koska sitä edelsi Nurmijärvellä tapahtunut joukkotappelu. Joukkotappelussa osallisina olivat paikalliset nuoret ja alaikäiset turvapaikanhakijat. Kyseessä oli kuitenkin rakkausriidasta alkanut tappelu, eikä siihen liittynyt maahanmuuttovastaisuutta tai muuta vastaavaa.

Leiritoiminta on ollut myös tärkeä osa seurakunnan tekemää työtä turvapaikanhakijoiden parissa. Helmikuussa 2016 seurakunta järjesti neljä leiripäivää Sääksjärven leirikeskuksessa turvapaikanhakijoille. Päivät onnistuivat

hyvin. Vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijat jaettiin neljään ryhmään ja jokainen ryhmä pääsi viettämään päivän leirikeskuksessa. Ensimmäisessä ryhmässä oli alaikäiset turvapaikanhakijat (ryhmäkoti). Toisessa ja kolmannessa ryhmässä olivat perheet. Neljäntenä ryhmänä olivat yksin saapuneet miehet (noin 30 henkilöä). Osallistujalistojen saaminen vastaanottokeskuksesta oli haastavaa, koska vaihtuvuus keskuksen asukkaissa oli suurta. Viikoittain ihmisiä muutti pois ja tuli uusia tilalle.

Ei voitu tietää kuinka monta lasta on ja se tieto olisi ehkä tarvittu, että oltaisiin voitu varata lasten ohjaajia. Tiedettiin vasta samana aamuna bussin lähtiessä, kuinka monta lasta on.

Toiminnan lähtökohtana oli kuitenkin, että kaikki halukkaat pääsivät mukaan. Loppujen lopuksi päivät onnistuivat ja toiminta tehtiin hyvässä yhteishengessä. Turvapaikanhakijoilta saatu palaute päivästä oli myönteistä. Leiripäivien aikana tehtiin yhdessä ruokaa, saunottiin, ulkoiltiin. Pelattiin jalkapalloa ja leikittiin lasten kanssa.

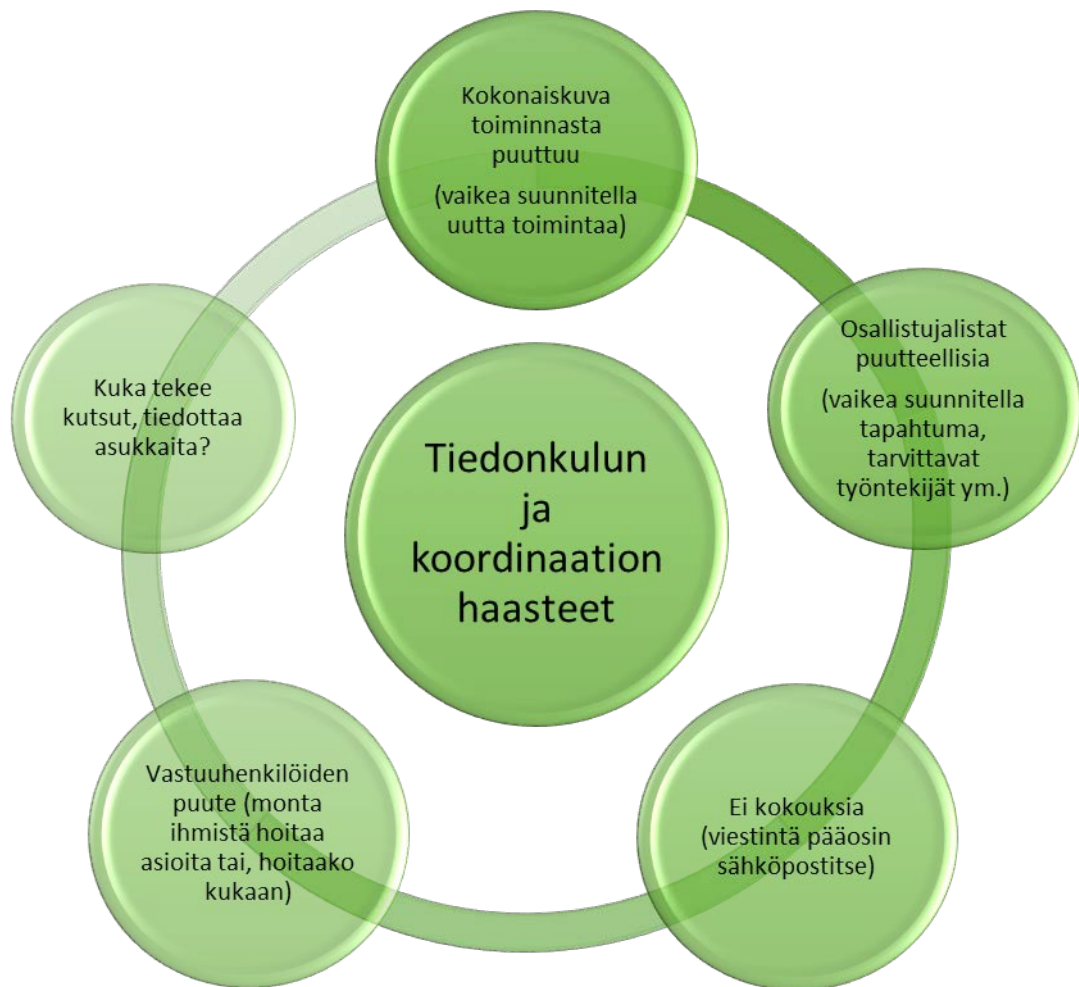
"Jotkut lapset ovat kuin voikukkia, jotka kasvaa asfaltin raosta, jos joku niitä tukee." Jotkut lapset selviää, mistä vaan. Niin kuin asfaltin raosta kasvaa voikukka. Tämä on minulle jäänyt mieleen. Ja sitten mulla meinasi sydän pysähtyä siinä, kun meillä oli se virkistyspäivä ja niiden poikien kanssa käytettiin sellaisia kortteja. Ne kertoivat unelmistaan ja yks poika otti sellaisen kortin, jossa oli asfaltin raosta voikukka kasvamassa ja sen kaveri siinä käänsi ja se selitti sitä, että hän uskoo, että meillä on tulevaisuudessa parempi elämä.

6. YHTEISTYÖN MALLI ONNISTUMISTEN JA HAASTEIDEN KAUTTA

6.1 Onnistumiset ja haasteet

Seurakunnan työntekijöiden haastatteluvastaukset kertovat siitä, miten antoisaa monikulttuurinen työskentely turvapaikanhakijoiden parissa on ollut. Moni on kokenut voivansa auttaa konkreettisesti. Turvapaikanhakijoiden kiitollisuuden ja tyytyväisyyden kautta on tullut onnistumisen kokemus. Esimerkkejä tästä ovat se ilo, millä lapset ovat vastaanottaneet työntekijät ja suuret osallistujamäärät tapahtumissa. Vaikka työskentelyssä on tullut eteen paljon haasteita, on kuitenkin onnistuttu perustehtävässä eli, auttamisessa ja hyvän mielen tuottamisessa. Yhdessä tekemällä on loppujen lopuksi haasteiden kautta onnistuttu. Keskeiset tiedonkulkuun, viestintään ja koordinaation puutteeseen liittyvät haasteet on koottu kuvioon 3: Tiedonkulun ja koordinaation haasteet.

Kuvio 3: Tiedonkulun ja koordinaation haasteet

Haastattelujen perusteella keskeinen haaste toiminnassa on ollut tiedonkulku ja viestintä niin seurakunnan ja vastaanottokeskuksen työntekijöiden välillä kuin seurakunnan/vastaanottokeskuksen ja turvapaikanhakijoiden välillä. Tapahtumiin on ollut vaikea saada paikkansa pitäviä osallistujalistoja ja tämän vuoksi kaikkeen ei ole osattu varautua. Tästä esimerkkinä joulukonsertti, minne osallistui paljon enemmän turvapaikanhakijoita kuin, mihin oltiin varauduttu. Samalla tavalla osallistuvien lasten ikäryhmiä ja lukumääriä ei ole saatu tietoon tarvittavan ajoissa, jotta ohjaajia olisi ollut tarpeeksi. Toinen vastaava esimerkki löytyi suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin luennoilta. Luennon alku on mennyt siihen, että työntekijät etsivät, hakivat asukkaita paikalle. Tulkkauksen kanssa oli ongelmia, koska tulkkaja ei oltu informoitu tulkattavasta aiheesta ja luennoitsija ei ollut saanut lähettää heille ennakoon luentomateriaalia. Tästä syystä osalla tulkeista ei ollut tarvittavaa sanastoa. Haasteista huolimatta osa

turvapaikanhakijoista oli kiinnostuneita aiheesta ja tietyt asiat olivat heille päivänselviä asioita (esim. että lasten fyysinen kurittaminen Suomessa on kiellettyä ja naisten ahdistelu).

Seurakunta on tiedottanut vastaanottokeskuksen työntekijöitä toiminnasta ja tapahtumista ja oletanut, että tieto välitetään asukkaille. Tieto ei kuitenkaan aina ole tavoittanut asukkaita tai sitten he eivät ole ymmärtäneet kaikkea. Esimerkkinä pääsiäisvaellus -tapahtuma, mistä asukkaat eivät olleet ymmärtäneet tapahtuman tarkoitusta tai saaneet siitä tarpeeksi tietoa. Tapahtumapäivänä kului paljon aikaa osallistujien keräämiseen. Taustalla on voinut olla se, ettei asioita ole selitetty tarpeeksi ymmärrettävästi ja huomioiden turvapaikanhakijoiden lähtötaso. Toisaalta vastaanottokeskuksessa työskentely on hektistä ja loppujen lopuksi asukkaat itse päättävät, mihin osallistuvat ja, tulevatko paikalle. Joskus käy niin, että moni ilmoittautuu, mutta sitten ei tulekaan paikalle. Toisinaan taas päinvastoin; ilmoittautuminen jää, mutta sitten halutaankin osallistua. Kaikkea ei voi ennakoida.

Tiedonkulun ja kokonaisuuden koordinoinnin haasteiden vuoksi seurakunnan on myös ollut vaikea suunnitella uutta toimintaa vastaanottokeskuksen asukkaille. Haastateltava kertoi esimerkiksi sen, miten hän oli alkanut suunnitella käsityökerhoja vastaanottokeskukseen. Hän oli kysellyt sopivaa ajankohtaa kerholle, mutta ei ollut saanut vastausta tähän vastaanottokeskuksesta. Myöhemmin oli selvinnyt, että vastaanottokeskuksessa toimii jo Marttojen järjestämä käsityökerho. Vastaanottokeskuksen toiminnan alussa keskuksessa ei ollut nimettyä vapaaehtoistyön koordinaattoria, vastuuhenkilöä. Myöhemmin vapaaehtoistyön koordinaatiolle nimettiin vastuuhenkilö. Ohjeistus ja viestintä tapahtuivat kuitenkin pääosin sähköpostitse.

Seurakunnan työntekijät ovat kokeneet haasteena myös sopeutumisen vastaanottokeskuksen sääntöihin. Vastaanottokeskuksessa on vierailijoilla ilmoittautumisvelvollisuus eli, vieraan tulee ilmoittaa ennakkoon vartijoille saapumisesta vastaanottokeskukseen. Lisäksi SPR/vastaanottokeskus on ohjeistanut vapaaehtoisia/seurakuntaa, ettei vastaanottokeskuksessa saa työskennellä yksin, vaan toimitaan pareina. Vapaaehtoiset ovat kokeneet, että

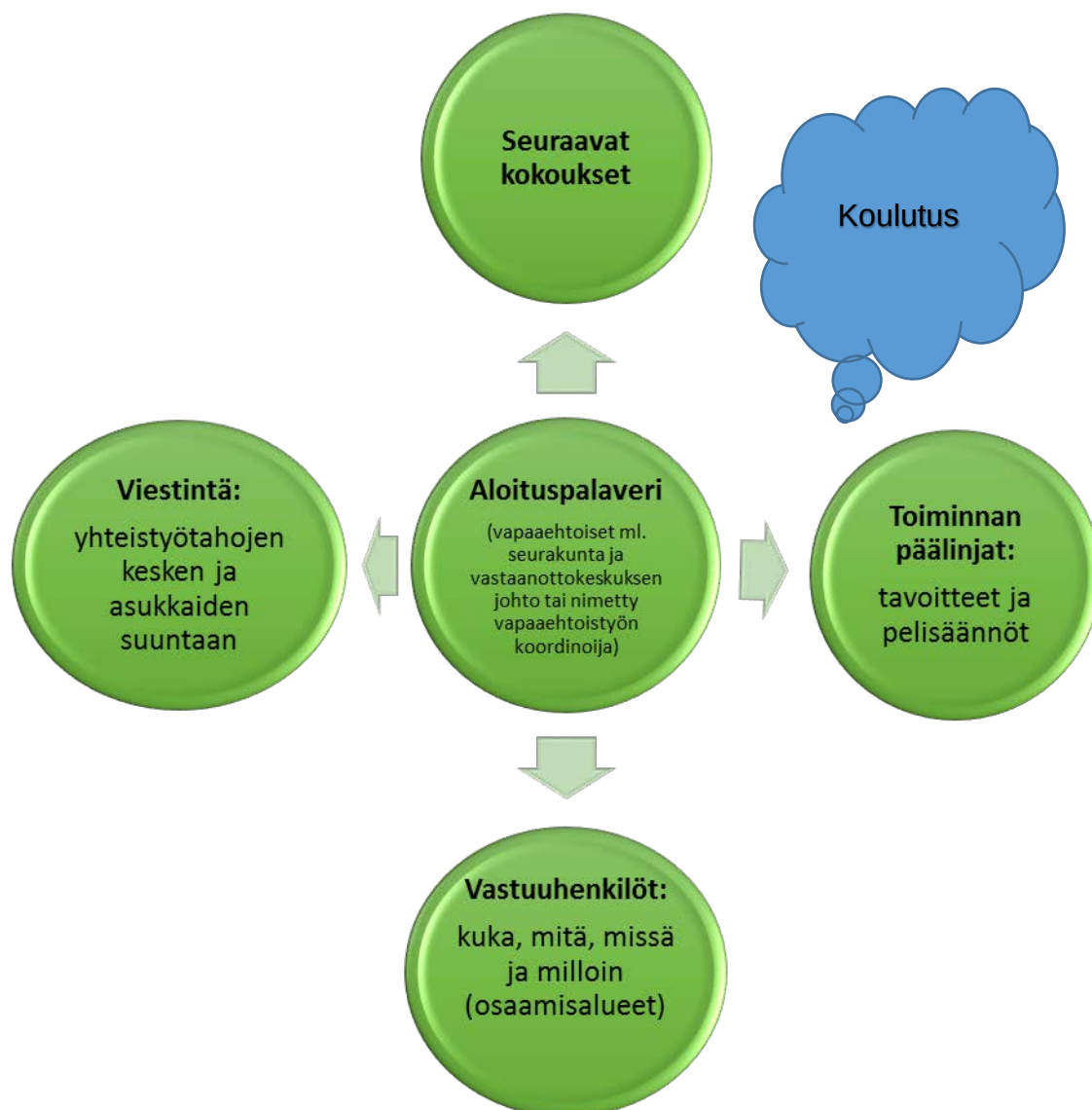
sääntö rajoittaa spontaania toimintaa. Vastaanottokeskukseen ei voi vain saapua paikalle ja keskustella, viettää aikaa asukkaiden kanssa. Säännölle löytyy turvallisuussyyt, mutta on ymmärrettävää, että vapaaehtoisten ja seurakunnan työntekijöiden näkökulmasta tämä on koettu rajoittavana. Varsinkin se, että yksin ei saa työskennellä, vaikeuttaa toimintaa, koska on aina sovittava toisen henkilön kanssa ajankohdasta ja toiminnasta. Avoimeksi jäi, onko sääntöjen syitä ja perusteluja käyty läpi seurakunnan työntekijöiden ja muiden vapaaehtoisten kanssa.

Yksi haastateltavista otti esille yhteistyön haasteet vastaanottokeskuksen johdon kanssa. Käytännön esimerkkeinä hän kertoi tiedonkulun ongelmista; yhteiskunta- ja kulttuuriluennolle jouduttiin luennon aluksi etsimään osallistujat ja yhtä tapahtumaa varten seurakunta oli järjestänyt bussikuljetuksen, mutta vastaanottokeskuksessa olikin samalle ajankohdalle järjestetty toista toimintaa. Haastateltavan mukaan ongelmat ovat johtuneet johtamisesta. Ongelmat vastaanottokeskuksen johdon kanssa ovat aiheuttaneet haastateltavan mukaan sen, että osa vapaaehtoisista on miettinyt vapaaehtoistyön lopettamista. Toinen haastateltava kertoi lukeneensa sanomalehdestä negatiivisen kirjoituksen vastaanottokeskuksen toiminnasta. Hän kertoi saaneensa ristiriitaista tietoa keräystarpeista. Lopuksi hän kuitenkin kertoi, että suhtautuminen häneen on aina ollut ystävällistä.

6.2. Yhteistyön mallit

Haastatteluissa korostui tiedonkulun, viestinnän, yhteistyön ja koordinaation tärkeys onnistuneelle toiminnalle vastaanottokeskuksessa. Teen kaksi vapaaehtoistyön ja vastaanottokeskuksen yhteistyön mallia. Ensimmäinen malli on yhteistyön aloituksen malli (Kuvio 4: Yhteistyön aloituksen malli), johon kokoan haastatteluista esille nousseita tarpeita alkuvaiheen työskentelylle. Malli luo perustan onnistuneelle toiminnalle ja yhteistyölle vapaaehtoisten ja vastaanottokeskuksen välille. Toinen malli on yksinkertaisesti jatkotyöskentelyn malli (Kuvio 5: Jatkotyöskentelyn malli) ja siihen kokoan keskeiset onnistumisen tekijät jatkotyöskentelylle.

Kuvio 4: Yhteistyön aloituksen malli

Yhteistyön aloitukseen liittyviä tarpeita tuli esille useassa haastattelussa. Yksi haastateltava otti esille sen, miten tärkeää olisi ollut keskuksen toiminnan alkaessa kokousta yhdessä vapaaehtoisten, seurakunnan ja vastaanottokeskuksen johdon kesken. Jo alussa oltaisiin luotu yhdessä päälinjat toiminnalle (tavoitteet, pelisäännöt ja vastuuhenkilöt). Vastuuhenkilöiden nimeäminen olisi helpottanut työskentelyä jatkossa.

Olisi selvitetty, kuka osaa mitäkin ja kuka on hyvä missäkin ja jaettu vastuut. Nyt tätä ei tehty.

Alkuvaiheessa ei kuitenkaan kokoonnuttu ja haastateltavan mukaan aloitus oli kaoottinen ja suunnitelma toiminnalle puuttui. Kesällä 2016 yhteistyöpalavereja vapaaehtoisten ja vastaanottokeskuksen kanssa on ollut yhteensä kaksi. Alun kaoottisuutta selittää osin kesän ja syksyn 2015 tilanne. Vastaanottokeskuksia jouduttiin perustamaan nopealla tahdilla, kun turvapaikanhakijoita saapui Suomeen ennätysmäärät. Nurmijärveen perustettu vastaanottokeskus oli SPR:n, jolla on järjestönä jo pitkä kokemus vastaanottokeskustoiminnasta ja myös vapaaehtoistoiminnasta keskuksissa. Alkuvaiheessa tärkeintä on ollut saada vastaanottokeskuksen arki toimimaan (majoitus, ruokailu ym.) ja vapaaehtoiset tekivät paljon työntekijöille kuuluvia työtehtäviä. Vapaaehtoisten rooli onkin ollut merkittävä vastaanottokeskuksen perustamisvaiheessa ja osaa myöhemmistä haasteista ei ehkä olisi esiintynyt, jos toimintaa olisi koordinoitu alun alkaen esim. yhteisten kokousten kautta.

Toinen haastateltava otti esille samansuuntaisesti, ettei toiminnalle ja yhteistyölle ollut mallia. Koska alussa ei ollut nimettyä vapaaehtoistyön vastuuhenkilöä, aiheutti tämä haasteita ja ylimääräistä työtä seurakunnalle (esim. kutsut ja osallistujalistat). Yksi haastateltava otti esille myös tarpeen, että seurakunnassa olisi ollut nimetty vastuuhenkilö yhteistyötahoille. Esimerkkinä toimivasta yhteistyöstä tuli esille Nurmijärven kunnan ja vapaaehtoisten välinen yhteistyö maahanmuuttotyössä. Nurmijärven kuntaan on palkattu maahanmuuttokoordinaattori ja lisää henkilökuntaa maahanmuuttotyöhön. On perustettu oma moniammatillinen kotouttamisen koordinaatioryhmä, joka kokousta säännöllisesti noin kerran kuukaudessa. Siihen osallistuu sosiaalitoimi, koulut, poliisi ja vapaaehtoistyön toimijat. Kokouksessa suunnitellaan toimintaa, käydään läpi tapahtumia ja vaihdetaan mielipiteitä.

Vapaaehtoistyön koordinaattorin tai vastaavan nimeäminen on osoitus arvostuksesta vapaaehtoisia kohtaan. Kyseinen henkilö ei voi olla kuka tahansa, vaan hänellä on oltava vapaaehtoistyön osaaminen ja ymmärrys. Vapaaehtoisten koulutus ja työnohjaus ovat keinoja selkeyttää toiminnan rajoja. (Mykkänen-Hänninen 2007, 54.) Samalla tavalla aloituspalaveri ja säännölliset tapaamiset vapaaehtoisten kanssa kertovat arvostuksesta ja kunnioituksesta heidän tekemää työtä kohtaan.

Kukaan haastateltavista ei kuitenkaan ottanut esille tarvetta koulutuksille. Mykkänen-Hännisen (2007, 54) mukaan koulutuksen tehtävä on orientoida ja valmistaa vapaaehtoista vapaaehtoistyön tehtävään. Koulutuksen järjestäminen kuuluu kunkin järjestön tehtäviin. Nurmijärvellä SPR koulutti vapaaehtoisia, eikä seurakunta järjestänyt omaa koulutusta. Vastaanottokeskukset toimintaympäristönä ja turvapaikanhakijat asiakkaina muodostavat haastavan vapaaehtoistyön kentän ja näkisin, että myöskin vastaanottokeskuksen henkilökunnan järjestämälle koulutukselle olisi tarvetta. Koulutuksen sisältöön voisi kuulua muun muassa turvapaikanhakuprosessi, vastaanottopalvelut ja vastaanottokeskuksen säännöt. Näin tietyt perusasiat olisivat vapaaehtoisten tiedossa.

Yksi haastateltava otti esille sen, että seurakunta olisi myös voinut tiedottaa aktiivisemmin vastaanottokeskuksen asukkaiden suuntaan. Toisen haastateltavan mukaan seurakunnan tehtävä ei kuitenkaan ole motivoida asukkaita tai etsiä osallistujia. Seurakunnan tehtävä on järjestää toimintaa vastaanottokeskuksen asukkaille. Pohdinta tukee näkemystä siitä, että toimintaa ei oltu suunniteltu yhdessä vastaanottokeskuksen kanssa riittävän hyvin ja jaettu esimerkiksi vastuita. Yleisesti ottaen vastaanottokeskuksissa henkilökunnan vastuulle kuuluu asukkaiden tiedottaminen tulevista tapahtumista. Vapaaehtoiset voivat tehdä esitteitä ja kutsuja tapahtumiin, mutta tavallisesti näistä kerrotaan asukkaille henkilökunnan toimesta. Asiasta olisi voitu sopia yhteisesti, kenen vastuulle tiedottaminen kuuluu. Toiminnan onnistumisen näkökulmasta on tärkeää, että tieto kulkee vastaanottokeskuksen asukkaille ja, että nämä ymmärtävät, mistä on kyse. Näin kaikki, joita toiminta kiinnostaa pääsevät mukaan ja tulevat myös paikalle. Kun asiakasryhmänä on turvapaikanhakijat, joiden kielitaito ei useimmiten riitä viestintään vapaaehtoisten kanssa suomen- tai englannin kielellä, ovat vastaanottokeskuksen työntekijät avainasemassa.

Keskeinen tekijä onnistuneelle vapaaehtoistyön ja vastaanottokeskuksen yhteistyölle on käynnistää toiminta yhdessä aloituspalaverilla, johon kutsutaan kaikki vapaaehtoistyön toimijat. Aloituspalaverin jälkeen toiminta jatkuu säännöllisillä palavereilla. Alussa tiheämmin ja myöhemmin esimerkiksi kerran

kuukaudessa. Säännölliset palaverit ovat tärkeitä. Niiden kautta vaihdetaan tietoa, kokemusta ja ajatuksia, mikä selkeyttää vapaaehtoistyön rajoja. (Mykkänen-Hänninen 2007, 62).

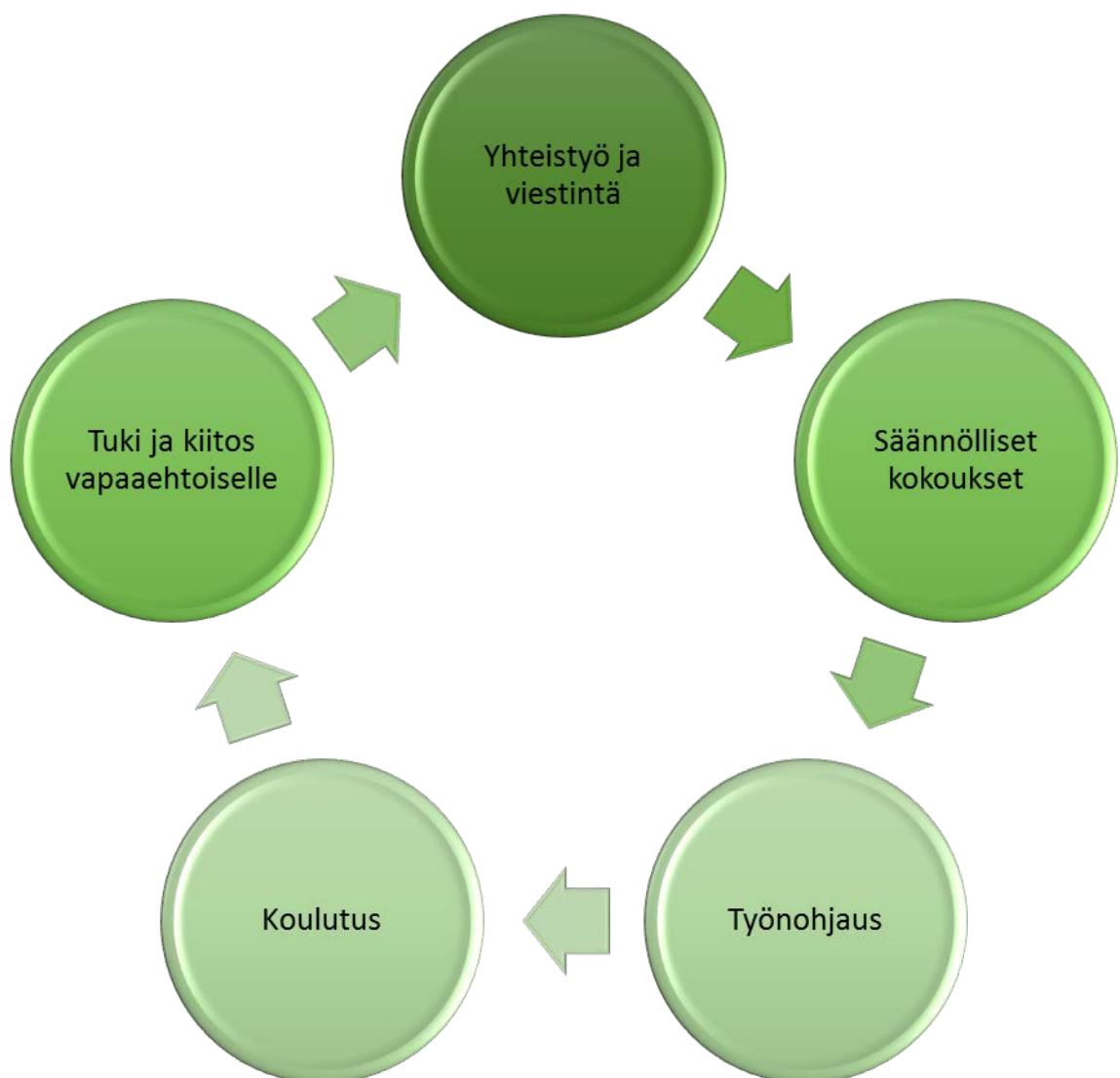
Aloituspalaverin koolle kutsujan on luontevaa olla vastaanottokeskus, jonka asiakkaita turvapaikanhakijat ovat ja, jonka lakisääteisiin tehtäviin kuuluu vastaanottopalveluiden järjestäminen. Ennen aloituspalaveria laaditaan esityslista ja suunnitellaan alustavasti toimintaa, jotta ennen palaveria olisi jo selkeä näkemys siitä, mitä kaikkea palaverissa on sovittava ja päätettävä, että toiminta pääsee käynnistymään. Esityslista on hyvä lähettää jo ajoissa kaikille osallistujille, jotta nämä voivat tahoillaan pohtia asioita ennalta. Näin palaverissa ei kulu turhaan aikaa sen sisällön miettimiseen. Aloituspalaverissa olisi hyvä käydä läpi toiminnan reunaehdot ja ne vastaanottokeskuksen säännöt, joiden puitteissa vapaaehtoistyö on toteutettava (esim. liikkuminen vastaanottokeskuksessa, ilmoittautuminen). Vaihtoehtoisesti voidaan järjestää erillinen koulutus vapaaehtoisille. Ennen pelisääntöjen laadintaa on laadittava toiminnan tavoitteet. Tavoitteet on asetettava yhteisesti niin, että kaikki voivat ne "allekirjoittaa" ja sitoutua niihin. Vastaanottokeskuksissa toimii paljon eri järjestöjen ja seurakuntien vapaaehtoisia, joilla kaikilla on oma tietty erityisalan ja/tai osaaminen.

Tavoitteiden ja pelisääntöjen jälkeen on paikallaan nimetä vastuuhenkilöt ja näiden tehtävät. Tärkeässä asemassa on vastaanottokeskuksen nimetty vapaaehtoistyön koordinaattori tai vastaava. Hänen tehtävä on välittää tietoa vastaanottokeskuksesta vapaaehtoistyön toimijoille ja toisaalta huolehtia siitä, että tieto vapaaehtoisten toiminnasta kulkee asukkaille. Hänen rooli on keskeinen viestinnän tehtävän osalta. Vapaaehtoistyön toimijoiden ja seurakunnan puolella olisi työn sujuvuuden näkökulmasta myös hyvä nimetä koordinoija tai vastuuhenkilö. Näin vastaanottokeskuksesta on helpompi ottaa yhteyttä, eikä tarvitse miettiä, keneen tulisi ottaa yhteyttä. Koordinaattorien lisäksi aloituspalaverissa olisi hyvä käydä läpi toimijoiden/henkilöiden osaamisalueita (tätä voi jo kartoittaa ennalta), keneltä löytyy kiinnostusta ja osaamista mihinkin toimintaan. Mahdolliset ideat on hyvä kirjata ylös ja vastuuttaa tietyt henkilöt niitä jatkotyöstämään. Lopuksi on hyvä päättää, kuinka usein järjestetään

yhteistyötahojen kokous. Sopiva aikaväli on esim. kerran kuukaudessa. Säännölliset tapaamiset varmistavat tiedonkulun ja antavat vapaaehtoistyön toimijoille myös arvostuksen tunteen.

Toiminnan aloituksen jälkeen jatketaan työskentelyä ja tässä keskeisiä tekijöitä ovat yhteistyö ja viestintä kaikkien toimijoiden kesken, säännölliset kokoukset, koulutus, mahdollinen työnohjaus ja tuki vapaaehtoiselle (Kuvio 4: Jatkotyöskentelyn malli).

Kuvio 5: Jatkotyöskentelyn malli

Tarve ja toive kokoontua säännöllisesti vapaaehtoisten ja vastaanottokeskuksen henkilökunnan kesken nousi selkeästi esille haastatteluista. Kokousten kautta tiedonkulku paranee ja toimijoille muodostuu kokonaiskuva toiminnasta. Ilman kokoontumisia ja yhteistyötä, kokonaiskuva toiminnasta puuttuu ja kaikki tekevät jotain, eivätkä tiedä toinen toisistaan. Tässä saattaa myös tulla päällekkäisyyksiä. Suunnitellaan jo pitkälle hyvin samanlaista toimintaa ennen kuin käy ilmi, että toinen jo tekee tätä. Kokoontuminen mahdollistaa myös yhdessä ideoimisen ja luovuuden. Sähköposti ei yksinään ole riittävä viestintäväline, vaikka sillä on hyvät puolensa (nopea ja tehokas tapa välittää tietoa). SPR:n ja vastaanottokeskuksen ohjeet vapaaehtoisille, joita on myös sovellettu seurakuntaan ovat tulleet sähköpostitse. Jotkut ohjeista selkeästi askarruttivat haastateltavia ja keskustelu näistä yhteisesti olisi todennäköisesti selkeyttänyt asioita ja tuonut esille ohjeiden ja sääntöjen syyt.

Työnohjaus ja koulutus eivät nousseet esille haastatteluissa, mutta ne tukevat vapaaehtoistoimintaa ja osoittavat arvostusta vapaaehtoistyötä kohtaan. Sosiaali- ja terveysalalla työnohjaus on yleistä ammatissa toimimisen yhteydessä. Se on vuorovaikutuksellinen työmenetelmä työnohjaajan ja ohjattavien välillä, jonka tavoitteena on edistää ohjattavan kasvua ja kehitystä sekä tukea työssä jaksamista. Menetelmää hyödynnetään myös vapaaehtoistyössä. Vapaaehtoistyössä sen rooli on tukea vapaaehtoistyöntekijää vahvistamalla hänen rooliaan, vastuualueita ja selkeyttämällä tehtävän rajoja. Haastavassa vapaaehtoistyössä, kuten turvapaikanhakijoiden parissa työskentelyssä, työnohjaus antaa mahdollisuuden purkaa ja käsitellä niitä tunteita ja haasteita, mitä vapaaehtoinen kohtaa työssään. (Mykkänen-Hänninen 2007, 60-61.) Työnohjauksen kautta seurakunnan työntekijät olisivat saaneet enemmän tukea omaan työskentelyyn ja jaksamiseen.

Koulutuksella on samanlainen rooli kuin työnohjauksella. Usein vapaaehtoisten koulutus järjestetään järjestön/organisaation toimesta ja sitä tarjotaan alkuvaiheessa (nk. peruskoulutus). Peruskoulutuksen tehtävänä on keskittyä asiakkaan kohtaamiseen ja vuorovaikutukselliseen tukemiseen. (Mykkänen-Hänninen 2007, 56-57.) Vaativalla kentällä on perusteltua tarjota myös

jatkokoulutusta vapaaehtoistyöntekijöille. Vastaanottokeskuksessa vapaaehtoinen joutuu kohtaamaan vaikeita asioita, joiden käsittelyyn tarvitsee vertaistukea ja koulutusta. Kyseessä voivat olla akuutit kriisitilanteet ja erilaiset mielenterveyden ongelmat. Kriisityöskentelyn ja Mielenterveyden ensiapu -kurssit tukisivat vapaaehtoista ja antaisivat paremmat valmiudet ymmärtää ja käsitellä asioita.

Haastatteluissa nousi esille motivoivana tekijänä asiakkailta saatu hyvä palaute, tyytyväisyys ja kiitollisuus. Tukea ja kiitosta tarvitaan myös toisilta vapaaehtoistyöntekijöiltä, omalta organisaatiolta ja vastaanottokeskuksen henkilökunnalta. Vastaanottokeskuksen henkilökunta edustaa ammattilaisia vapaaehtoiselle ja heidän tiedollinen osaaminen ja tunnetason tuki luovat turvaa vapaaehtoiselle. On joku kenen puoleen kääntyä haastavassa tilanteessa. (Mykkänen-Hänninen 2007, 64.) Yeungin (2005, 122) luoman vapaaehtoistyön timanttimalin mukaan motivaatiot vapaaehtoistyöhön löytyvät sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, auttamishalusta ja epävirallisesta oppimisesta. Ryhmään kuuluminen ja yhteisöllisyys ovat merkittävässä roolissa. Mukaan lähtemiseen liittyy innostus, mutta sitoutuminen työskentelyyn edellyttää paljon muuta. Sitoutuminen edellyttää perusrakenteiden toimivuutta ja perusrakenteet muodostuvat yhteistyöstä, viestinnästä, kokouksista, työnohjauksesta, koulutuksesta ja saadusta tuesta ja kiitoksesta. Näiden palikoiden kautta rakennetaan toimivaa yhteistyötä vapaaehtoisten, organisaation ja vastaanottokeskuksen välille.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomessa elettiin poikkeuksellisia aikoja vuonna 2015, jolloin meille saapui ennätysmäärät turvapaikanhakijoita ja tilanteeseen jouduttiin vastaamaan nopealla toiminnalla. Uusia vastaanottokeskuksia perustettiin paljon ja näiden joukossa oli myös SPR:n Nurmijärven vastaanottokeskus (Röykkä). Tilanteen hoitamiseen tarvittiin myös ennätysmäärät vapaaehtoisia. Vastaanottokeskusten

perustamisvaiheessa vapaaehtoisten (SPR:n, seurakuntien ja muiden järjestöjen) rooli oli merkittävä. Myös Nurmijärven vastaanottokeskuksessa vapaaehtoiset hoitivat paljon sellaisia työtehtäviä, jotka myöhemmässä vaiheessa siirtyivät palkatulle henkilökunnalle (ruoanjako, vaatteiden jako ym.). Toiminnan vakiintuessa vapaaehtoisten rooli muuttui perinteisemmäksi. Nurmijärven seurakunnan toiminta alkoi vaatekeräyksillä ja sen ohelle alkoi vähitellen tulla harrastus- ja opetustoimintaa, tapahtumia ja leiripäiviä. Toiminta muotoutui kirkkovuoden mukaan. Oli joulukonserttia, joulukirkkoa ja pääsiäisvaellusta.

Seurakunnan toimintaa kartoittaessani hämmästyin sen laajuutta. Seurakunta on pystynyt pienin resurssein organisoimaan paljon toimintaa ja tapahtumia ja näin vaikuttamaan myönteisesti monen turvapaikanhakijan elämään. Toiminta ei ole rajoittunut yksittäisiin tapahtumiin, vaan seurakuntalaiset ovat aktiivisesti näkyneet vastaanottokeskuksen ja turvapaikanhakijoiden arjessa.

Toiminnan kehittämisen näkökulmasta kehittämistyö antoi paljon tietoa. Alkuvaiheen kaoottisuus ja suunnitelmattomuus korostuivat haastateltavien vastauksissa. Kaivattiin vapaaehtoistyön koordinaattoria ja säännöllisiä palaverieita. Koordinoinnin, viestinnän ja yhteistyön tarve olivat keskeisiä kehittämisen kohteita. Näiden tarpeiden kautta loin kaksi mallia vapaaehtoistyölle vastaanottokeskuksessa. Mallien punaisena lankana on viestintä ja yhteistyö. Keskeiset tekijät onnistuneelle vapaaehtoistyölle vastaanottokeskuksessa ovat säännölliset kokoukset, koulutus, työnohjaus ja kiitos ja tuki vapaaehtoiselle. Näiden tekijöiden kautta luodaan edellytykset hyvälle yhteistyölle ja onnistuneelle vapaaehtoistyölle. Vapaaehtoinen lähtee usein mukaan toimintaan innostuksesta ja auttamisen halusta. Vapaaehtoistyöhön sitoutuminen ja jatkuvuus edellyttävät varsinkin haastavalla toimintakentällä paljon tukea ja koulutusta. Vapaaehtoinenkin tarvitsee jonkun, jolle puhua.

Opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa prosessin näkökulmasta, huomioni kiinnittyy muutama seikkaan. Haastateltavien määrä oli suhteellisen suppea (4 henkilöä) ja olen pohtinut, olisinko saanut toisenlaista tietoa haastatteleamalla vielä muutaman seurakunnan työntekijän. Tarkoitukseni oli haastatella vielä yksi

seurakuntalainen, mutta hän ei vastannut yhteydenottoyrityksiin. Toisaalta kokonaisuudessaan haastattelujen anti oli saman suuntainen, mikä tukee sitä oletusta, ettei lisää-haastatteluilla olisi ollut merkittävää lisäarvoa. Pohdin myös vastaanottokeskuksen henkilökunnan haastattelemista, jotta työhön olisi tullut myös enemmän heidän näkökulmaa. En kuitenkaan usko, että tällä olisi ollut tutkimusongelman näkökulmasta merkitystä. Luotettavuutta arvioitaessa pohdin myös omaa rooliani. Olinhan myös vastaanottokeskuksen työntekijä. Pyrin kuitenkin minimoimaan tämän vaikutuksen korostamalla haastatteluissa opiskelijan rooliani.

Vapaaehtoistyötä vastaanottokeskuksissa on vuoden 2015 jälkeen tutkittu jonkin verran, mutta ei samasta näkökulmasta ja useimmiten tutkimuksen kohteena on ollut SPR. Löysin muun muassa Katri Mäen opinnäytetyön vuodelta 2016: Vapaaehtoistyö vastaanottokeskuksessa (SPR:n paikallisosastojen vapaaehtoistyön koordinaattoreiden kokemuksia perustamisvaiheesta). Mäen opinnäytetyössä on kuitenkin eri vapaaehtoistyön toimija (SPR) ja näkökulma on eri. Mäki tutkii vastaanottokeskusten vapaaehtoistyön koordinaattoreiden kokemuksia. Lisäksi Vilma Hulkkonen ja Inka Karjalainen (2016) ovat laatineet opinnäytetyön turvapaikanhakijoiden parissa tehtävästä vapaaehtoistyöstä: Vapaaehtoisena turvapaikanhakijoiden parissa (Motivaation ja sitoutumisen tukeminen Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyössä). Tässäkin opinnäytetyössä tarkastelun kohteena on SPR ja näkökulmana motivaatio ja sitoutuminen. Kirkon toiminnasta turvapaikanhakijoiden keskuudessa on tehnyt opinnäytetyön Heidi-Maria Pautola (2017): Kirkon vapaaehtoistyöntekijät turvapaikanhakijoiden keskuudessa: Kokemuksia perehdyttämisestä. Pautolan opinnäytetyö keskittyy kuitenkin vapaaehtoisten perehdyttämiseen. Koen, että opinnäytetyöni tarjoaa mahdollisuuden ”kurkistaa” yhden seurakunnan toimintaan vastaanottokeskuksessa ja näin avaa myös uusia tutkimuskohteita ja -aiheita.

Koko opinnäytetyön prosessi on ollut minulle kuin matka, jonka aikana olen kasvanut niin ihmisenä kuin ammattilaisena. Olin aloittanut työskentelyn Nurmijärven vastaanottokeskuksessa, kun opinnäytetyön aiheeksi valikoitui monen mutkan kautta Nurmijärven seurakunnan vapaaehtoistyö

turvapaikanhakijoiden parissa. Samanaikainen työskentely vastaanottokeskuksessa antoi paljon tietoa ja kokemusta, jota olen voinut hyödyntää opinnäytetyössä.

Haastateltavien kokemukset monikulttuurisesta työstä olivat elämää rikastuttavia. Olen saanut itkeä ja nauraa tämän prosessin aikana. Osaan haastatteluista liittyi paljon tunteita, mikä kuvastaa koko alaa. Vapaaehtoiset ovat kokeneet paljon työssään turvapaikanhakijoiden parissa; on ollut sekä iloa että surua. Haastattelut ja niiden litterointi ja myöhemmin analysointi herättivät myös itsessäni iloa ja surua. Tunnistan osan asiakkaista, joista haastateltavat kertoivat. Tämä herätti myös pohtimaan ammatillisuuden rajoja ja ihmisyyttä. Työssäni tapaan päivittäin asiakkaita, mutta näen heistä vain sen puolen, minkä he haluavat jakaa kanssani. Ammatillisuuden ja työn näkökulmasta tämä on riittävää. Vapaaehtoinen kohtaa ehkä aivan toisenlaisen ihmisen. Koska hän ei ole työntekijä, eikä viranomainen, avautuu hänelle aivan erilaiset mahdollisuudet tutustua ja ystävystyä. Olla ystävä ja auttaa.

LÄHTEET

Eskola, Jari ja Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Eskola, Jari ja Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Kansalaisyhteiskunta. Suomalainen kolmas sektori. Viitattu 29.3.2016.
[http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/jarjesto-
_ja_yhdistystoiminta/suomalainen_kolmas_sektori](http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/jarjesto-ja_yhdistystoiminta/suomalainen_kolmas_sektori).

Kirkkolaki 1054/1993. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 21.5.2016. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 11.2.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 21.5.2016. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Lukkaroinen, Riitta 2005. Muutos on pysyvä olotila. Työpoliittinen tutkimus. Työministeriö. Helsinki.

Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut 2015. Systemaattinen tutkimuskatsaus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40/2015.

Maahanmuuttovirasto. Lehdistötiedotteet. Vastaanottokeskuksista vähennetään vielä lisää paikkoja i.a. Viitattu 15.2.2017.
http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/vastaanottokeskuksista_vahennetaan_vielä_lisää_paikkoja_70494

Maahanmuuttovirasto. Turvapaikan hakeminen i.a. Viitattu 5.5.2016.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen

Maahanmuuttovirasto. Turvapaikka Suomesta. Vastaanottotoiminta i.a. Viitattu 5.5.2016.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta.

Maahanmuuttovirasto. Tutkimatta jättäminen i.a. Viitattu 20.3.2016.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/hakemuksen_kasittely/tutkimatta_jattaminen

Marjovuori, Ari 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9. Helsinki.

Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi ja Säävälä, Minna 2013. Johdanto: Suomi muuttuu kun Suomeen muutetaan. Teoksessa Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi ja Säävälä, Minna (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Helsinki:13-19.

Mykkänen-Hänninen, Riitta 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä;PS-kustannus.

Opas maahanmuuttajien parissa toimiville i.a. Viitattu 21.5.2016.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/raportit/opas-maahanmuuttajien-parissa-toimiville>

Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen periaatteet.

Viitattu 21.5.2016. https://rednet.punainenristi.fi/system/files/.../Periaatteet_komitea_esite.

Saukkonen, Pasi 2013. Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi ja Säävälä, Minna (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Helsinki: 81-97.

Sisäministeriö. Maahanmuutto. Turvapaikanhakijat. Viitattu 21.5.2016.

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>.

Suomen Punainen Risti. Monikulttuuriseen toimintaan. Viitattu 22.5.2016.

<https://www.punainenristi.fi/tule-mukaan/monikulttuuriseen-toimintaan>.

Suomen Punainen Risti. Tutustu Punaiseen Ristiin. Viitattu 21.5.2016.

<https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/suomen-punainen-risti>.

Thitz, Päivi 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Diakonia-

Ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere 2013.

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

Tammi. Helsinki.

- Turvapaikanhakijat lähtevät Röykästä – Nurmijärven ainut vastaanottokeskus suljetaan. Nurmijärven uutiset. Viitattu 8.1.2017.
<http://www.nurmijarvenuutiset.fi/artikkeli/399266-turvapaikanhakijat-lahtevat-roykasta-nurmijarven-ainut-vastaanottokeskus-suljetaan>.
- Ulkomaalaislaki 301/2004. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.5.2016. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.
- Valtioneuvoston periaatepäättös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 –strategia i.a. Viitattu 20.3.2016. <http://www.intermin.fi/maahanmuutto2020>.
- Vesterinen, Marja 2011. Sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuden visio, muutokset ja haasteet. Teoksessa Vesterinen, Marja-Liisa (toim.) SOTE-ENNAKOINTI – sosiaali- ja terveysalan sekä varhaiskasvatuksen tulevaisuuden ennakointi. Etelä-karjalan koulutuskuntayhtymän julkaisuja: 29-44.
- Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Nylund, Marianne ja Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino. Tampere: 104-125.

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelurunko työntekijöille

Taustatiedot

Kuinka monta haastatteluun osallistui, sukupuolet, iät ja ammattinimikkeet, kuinka kauan on työskennellyt kirkon palveluksessa?

Turvapaikkatyön aloittaminen

Miten työ turvapaikanhakijoiden kanssa käynnistyi, keneltä tuli aloite, miten organisoitiin?

Ketkä lähtivät mukaan, kuka johti prosessia? Miten kukin työntekijä tuli lähteneeksi mukaan toimintaan (määräys, oma innostus)?

Asenteet

Minkälaista vastustusta turvapaikanhakijoita ja seurakunnan tekemää turvapaikkatyötä kohtaan ilmeni, mistä tuli tukea, minkälaista se oli?

Miten seurakuntien päättävät elimet suhtautuivat? Entä muut seurakunta-aktiivit?

Miten alueen muut toimijat ja asukkaat reagoivat seurakunnan rooliin?

Käytiinkö keskustelua mediassa seurakunnan turvapaikkatyöstä?

Miten pelkoja ja ennakkoluuloja on seurakunnassa kohdattu ja käsitelty?

Käytännön toiminta

Minkälaisia toimintoja turvapaikanhakijoiden kanssa on tehty?

Mikä toimi, mikä ei toiminut, mitä pitäisi tehdä toisin?

Jos seurakunta järjesti hätämajoitusta, millainen hätämajoitusprosessi oli: käynnistyminen, toiminta-aika ja päätös? Minkälaisia viranomaiskontakteja asian hoitaminen vaati ja miten viranomaiset suhtautuivat seurakuntaan turvapaikkatoimijana?

Millainen on turvapaikanhakijan arki ja osallistaminen/ osallistuminen (seurakunnan toiminnoissa ta yleensä)?

Vapaaehtoiset

Miten vapaaehtoiset rekrytoitiin, ketkä ryhtyivät vapaaehtoisiksi? Tuliko vapaaehtoisiksi sellaisia, joilla ei ollut aikaisemmin kontaktia seurakuntaan?

Miten organisoitiin vapaaehtoistyö, vapaaehtoisten kouluttaminen, tukeminen ja muu sitouttaminen?

Kestikö innostus vapaaehtoistoimintaan? Jäikö joitain pois ja missä vaiheessa ja keitä nämä olivat (elämänvaihe, ikä, liian vaativa tehtävä)? Kertoivatko syitä poisjäämiselle?

Seurakunnan rooli kotouttajana

Minkälaista kotouttavaa työtä seurakunnassa on tehty? (Kielen opettaminen, koulutuspolkujen etsiminen, työn tarjoaminen)

Minkälaista muuta Suomeen integroivaa työtä on tehty?

Mitä seurakunta olisi valmis tekemään tulevaisuudessa kotouttaakseen alueelleen jääviä turvapaikanhakijoita?

Käsitykset seurakunnan roolista turvapaikkatyössä

Minkälaisia käsityksiä seurakunnassa on siitä, miten kristityn kuuluu toimia turvapaikanhakijoiden kanssa? Entä miten nämä käsitykset näkyvät toiminnassa?

Mitä ajatuksia on lähetyksen ja diakonian suhteesta turvapaikanhakijatyössä?

Mitä turvapaikanhakijat ovat kertoneet kokemuksistaan siitä, miten ovat tulleet kohdatuiksi seurakunnassa?

Turvapaikanhakijat seurakuntien hengellisessä toiminnassa

Minkälaisia käytäntöjä ja kokemuksia on turvapaikanhakijoiden osallistumisesta hengelliseen toimintaan (jumalanpalvelukset, seurakuntaillat, juhlat, erilaiset kerhot jne.)?

Minkälaisia haasteita on ollut, entä minkälaisia hyviä kokemuksia? Miten hyviä kokemuksia hyödynnetään jatkossa? Mitä hyvää kokemusta/hyviä kokemuksia haluavat jakaa muille?

Mitä muuta haluaisit vielä sanoa?

Kehittäminen

Millaisia haasteita, ongelmia toiminnassa on ollut? Miten itse järjestäisit toiminnan, jotta haasteita/ongelmia ei olisi?

Miten turvapaikanhakijat ovat ottaneet toiminnan vastaan? Ovatko kiinnostuneita? Löytyykö kaikkeen osallistujia?

Miten yhteistyö vastaanottokeskuksen kanssa on järjestetty? Onko säännöllisiä tapaamisia? Kuka ottaa yhteyttä ja keneen?

Miten yhteistyö vastaanottokeskuksen työntekijöiden kanssa on sujunut? Onko yhteistyölle olemassa selkeä malli, miten toimitaan?

Onko sinulla ideoita siitä, millaista toimintaa tarvittaisiin lisää turvapaikanhakijoiden näkökulmasta?

Jos sinulla on uusia ideoita toiminnasta ja sen kehittämisestä, tiedätkö miten saada ajatuksia eteenpäin, toteutettua?

Liite 2 Tutkimuslupa

Sonja Sahlman Diakoria-ammattikorkeakoulu Kytösäntenkäy 2 00280 Helsinki	
23. huhtikuuta 2016	Arnon luvun tehda haastattelut ja käyttää niitä Seurakunnan turvapaikkatomiinassa -tutkimuksessa ja Sonja Sahlmanin opetusohjelmassa: Seurakunnan toiminta turvapaikanhakijoiden parissa Haastattelun vastanottokeskuksessa - Työskentelyn ja yhteistyön kehittäminen.
TUTKIMUSLUPAHAKEMUS	2.5.2016 Nurmijärvi Aika ja paikka
Kirkkoherra Ari Tuukkanen Kirstantaite 5-7 01900 Nurmijärvi	 Ari Tuukkanen Kirkkoherra
Hyvä kirkkoherra! Haemme lupaa suorittaa ohjeista (liite 1) tutkimussuunnitelman mukaista aineiston keruuta seurakunnan turvapaikkatoimintaan osallistuneilta työntekijöiltä, vapaaehtoisilta ja turvapaikanhakijoilta. Tutkimus liittyy Kirkon Tutkimuskeskuksen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteiseen tutkimusprojektiin (liite 2). Pyydämme myös lupaa käyttää osiaan tutkimusaineistoa Sonja Sahlmanin opetusohjelmassa: Seurakunnan toiminta turvapaikanhakijoiden parissa Nurmijärven vastaanottokeskuksessa - Työskentelyn ja yhteistyön kehittäminen.	
Ystävällisin terveisin,	
Sonja Sahlman	

Liite 3 Haastateltavan/haastateltavien lupa tutkimukseen osallistumisesta

Olen tietoinen siitä, että osallistun Seurakunnat turvapaikkatoimijoina – tutkimukseen ja olen saanut siitä erillisen tiedotteen. Annan suostumukseni siihen, että haastattelussa antamaani tietoa voi käyttää tutkimuksessa. Voin kuitenkin ilmoittaa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa, etten haluakaan tietojani käytettävän ja ilmoitan siitä tutkimuksen tekijöille.

Tietojani käytetään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisten käyttöön. Henkilötietoni poistetaan aineiston käsittelyn yhteydessä eikä julkaistavasta tutkimusraportista yksittäistä tutkittavaa voida tunnistaa.

Suostun siihen, että hyvien käytäntöjen ja esimerkkien yhteydessä seurakuntani nimi voi tulla raportissa esille. Ymmärrän, että esille tulemisella voi olla tärkeä merkitys niille, jotka haluavat kuulla seurakuntani toimintamalleista ja oppia niistä. Annan luvan käyttää haastatteluani tutkimuksen aineistona

Päiväys ja paikka

Nimi